

*Specializētā kursa programmas
paraugs vispārējai vidējai izglītībai
(70 mācību stundas)*

NOVADU MĀCĪBA

METODISKIE
IETEIKUMI

Foto: Mārcis Kalniņš

Specializētā kursa programmas un metodisko ieteikumu izstrādi vadīja **Vita Jaunozola.**

Specializētā kursa programmas paraugu izstrādāja **Antra Grūbe, Roberts Ķipurs un Liene Ozoliņa.**

Pateicība par līdzdarbību kursa programmas izveidē **Ilgai Šuplinskai, Mārai Mellēnai, Aīdai Rancānei un Solvitai Lodiņai.**

Specializētā kursa programmas paraugu publicēšanai sagatavoja **Ilze Zeltkalne.**

© Valsts izglītības satura centrs, 2021

Saturs

Ievads.....	3
Kursa mērķis un uzdevumi.....	5
Mācību saturs.....	6
Mācību satura apguves secība un apguvei paredzētais laiks	7
Cilvēks.....	7
Kultūrtelpa.....	17
Dabas vide	27
Pārvalde	32
Mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni	39
Metodiskie ieteikumi	41
Kultūrtelpa.....	41
Daba.....	50
Pārvalde	58
Pielikumi.....	62
1. pielikums. Specializētā kursa „Novadu mācība” plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti	62
2. pielikums. „Novadu mācība” programmas parauga izvērtējums	64

Ievads

Valsts izglītības satura centra izstrādātais vispārējās vidējās izglītības sociālās un pilsoniskās jomas specializētā kursa „Novadu mācība” programmas paraugs (turpmāk – programma) veidots atbilstoši Vispārējās izglītības likumam un Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumu Nr. 416 „Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem” 9. pielikumam „Kursu apraksti”. Programmas parauga mērķis ir palīdzēt skolotājiem īstenot vispārējās vidējās izglītības specializētā kursa „Novadu mācība” noteiktos plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā un kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā (1. pielikums).

Lai skolēns varētu apgūt kursu „Novadu mācība”, viņam līdz tam ir jāapgūst vispārējās vidējās izglītības standartā noteiktie sociālās un pilsoniskās mācību jomas plānotie sasniedzamie rezultāti vispārīgajā līmenī. Kurss „Novadu mācība” paredzēts 70 mācību stundām.

Vispārējās vidējās izglītības standartā noteikto sasniedzamo rezultātu apguvi skolēns demonstrē, veicot uzdevumus, risinot problēmas, piedaloties sarunās vai diskusijās u. tml., tā novērtējot skolēna sniegumu attiecībā pret sasniedzamo rezultātu. Specializētajā kursā tematu ietvaros paredzēti četrus veidu plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti, tāpēc programmā tie atbilstoši ir grupēti šādi:

- ziņas – to apguve sekmē skolēna zināšanu un izpratnes veidošanu par apgūstamo tematu; tās attiecas uz standartā plānotajiem skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem;
- prasmes – to apguvi skolēns demonstrē darbībā (piemēram, modelē, attēlo), kuru iespējams izmērīt;
- ieradumi – balstīti vērtībās, ko skolēns demonstrē darbībā; tos vērtē, novērojot skolēna darbību ilgākā laikposmā, īpaši situācijās, kuras ietver izvēles iespējas;
- komplekss sasniedzamais rezultāts – sasniegšanu skolēns demonstrē darbībā (piemēram, „izmantojot iegūtās zināšanas un pieredzi, formulē savu argumentētu viedokli, savu viedokli dara zināmu klasesbiedriem, diskutējot par piedzīvoto kultūras notikumu un tā nozīmi personības pilnveidē”).

Programma ir kā ierosme skolotājam, izstrādājot savu, savam novadam atbilstošu mācību priekšmeta programmu.

Veidojot savu programmu, skolotājam būtu jāņem vērā vairāki aspekti.

- **Kursa apguves priekšnoteikumi** – programmas satura izveidi ietekmē tas, vai skolēni kursu apgūs pēc pamatkursa, kad apgūti sasniedzamie rezultāti vispārīgajā apguves līmenī, vai skolēni kursu apgūs pēc pamatkursa optimālajā apguves līmenī, kādu kursu līmenī ir apgūti sasniedzamie rezultāti valodu mācību jomā (latviešu valoda), dabaszinātņu mācību jomā (ģeogrāfija), kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā.
- **Lokālā specifika, saturs** – kursa specifika ir lokālo iezīmju un norišu (novada, ciema, kopienas, ģimenes) salīdzināšana ar informāciju par nacionālām un globālām norisēm, kopīgā un unikālā ieraudzīšana, izvērtēšana. „Novadu mācība” kursam un programmai nav iespējama unificēta pieeja. Programmas paraugs jāiedzīvina ar vietējo resursu izmantošanu un iesaisti: muzeji, arhīvi, uzņēmumi, amatu meistari,

dzimtas, saimniecības, mākslinieciskās jaunrades grupas u. tml. Katram programmas tematam pievienota tabula „Sasniedzamo rezultātu ceļvedis”, izvēloties vienu no kultūrvēsturiskajiem novadiem kā temata apguves norises piemēru. Mācību stundā sasniedzamie rezultāti un metodiskie ieteikumi izmantojami universāli, tomēr jāatceras, ka tie ir ierosinājumi, kurus nepieciešams pielāgot konkrētai vietai, mērķim un īstenošanas iespējām. Tā kā mūsdienu situācijā līdzās kultūrvēsturiskajiem novadiem būtiska nozīme ir lielajām pilsētām, piemērs novada mācībai pilsētā piedāvāts par Rīgu (tematā „Pārvalde”).

Izmantojot prātavētras metodi iedvesmai, pie katra temata pievienotas idejas temata apguvei novados (atslēgas vārdi), kas nav jāuztver kā kursa obligātais saturs.

Svarīgi izvēlēties, kas skolēnam vērtīgāk un viņa spējām atbilstošāk – vai apgūt daudz vispārīgas informācijas vai iedziļināties kādā vienā aspektā un ap to izveidot visu pārējo.

- **Pilsoniskā līdzdalība novadā** – skolēnam būtiski piedāvāt iespēju izvērtēt notikumus, lietas, procesus to daudzšķautņainībā, pagātnes sasaistē ar mūsdienām. Tā skolēns apzinās sevi kā daļu no novada, tā vēstures, pārmaiņām tajā un darbojas kā aktīvs pilsonis.
- **Kursa īstenošana profesionālā pieredzē** – tas, kuras nozares pedagogs (filologs, ģeogrāfs, etnogrāfs, vēsturnieks, bibliotekārs, arhivists, kultūras darbinieks u. tml.) mācīs šo kursu, noteiks akcentus saturā, kas nekādā veidā netraucēs īstenošanu kursa sasniedzamos rezultātus. Pilnīgi iespējama situācija, kad, izvēloties vienu centrālo objektu (procesu, lietu, parādību u. tml.), tiek aptverts viss kursa saturs un īstenoti sasniedzamie rezultāti.

Programmas plašāks izvērtējums ir dots 2. pielikumā.

Kursa mērķis un uzdevumi

Kurss „Novadu mācība” ir sociālās un pilsoniskās jomas sadaļa.

Sociālās un pilsoniskās mācību jomas apguves mērķis: skolēns skaidro pasaules notikumus, to cēloņsakarības un idejisko pamatu pagātnē un tagadnē, pauž savu attieksmi pret sabiedrības ekonomiskajiem, politiskajiem procesiem un atbildīgi iesaistās tajos, pieņem lēmumus, kas saistīti ar karjeru un nākotnes iespējām un pozitīvi ietekmē labklājību lokāli un globāli, pamana netaisnību un rīkojas, lai to novērstu, ar cieņu un izpratni izturas pret sabiedrības daudzveidības izpausmēm.

Kursa „Novadu mācība” apguves mērķis un uzdevumi ir dot iespēju skolēnam:

- 1) paplašināt zināšanas par vietējās kopienas un reģiona vēsturi, kultūras mantojumu un tradīcijām;
- 2) veidot izpratni par reģiona sociālajiem, politiskajiem un ekonomiskajiem procesiem, lai veicinātu ilgtspējīgu attīstību;
- 3) nostiprināt piederības sajūtu vietējai kopienai un reģionam;
- 4) izkopt sevī toleranci un spēju pieņemt viedokļu un vērtību dažādību.

Mācību saturs

Temati	Tematu apguves vienumi
Cilvēks	<ul style="list-style-type: none"> • Dzīves vide un veids • Ievērojamās personības • Svētki un atceres dienas
Kultūrtelpa	<ul style="list-style-type: none"> • Laikmetu atspoguļojums materiālajās kultūras vērtībās • Vizuālās kultūras vērtības • Valodas kultūrtelpa • Kultūras aktivitātes
Daba	<ul style="list-style-type: none"> • Dabas vides elementi • Dabas vides ētiskā un estētiskā nozīme • Vides resursu nozīme saimniecībā • Nepieciešamība visiem iesaistīties vides saglabāšanā
Pārvalde	<ul style="list-style-type: none"> • Administratīvais iedalījums (no senatnes līdz mūsdienām) • Tradicionālie nodarbošanās veidi un to transformācija • Pārvaldes struktūras darbība dažādos periodos

Mācību satura apguves secība un apguvei paredzētais laiks

Cilvēks

Paredzētais stundu skaits: 17 mācību stundas.

Ziņas	Prasmes
<p>Kultūrvēsturiskās vides iepazīšana palīdz noskaidrot, kādi faktori ietekmē apdzīvotas teritorijas (piemēram, novada, pilsētas, lauku teritorijas) dzīves kvalitāti. (S.Li.4.)</p> <p>Vēsturiskais konteksts ir būtisks, lai izprastu apdzīvotas vietas veidošanās, attīstības un mūsdienu procesus. (S.Li.5.)</p> <p>Novada/pilsētas dzīvesveida tradicionālo veidolu iespējams izpētīt, apzinot informācijas un vēstures avotus, laikabiedrus un konkrētā novada cilvēkus, kuri to atspoguļo. (S.Li.6.)</p> <p>Katrā novadā ir gan savdabīgi vides fenomenī, gan iezīmes, kas kopējas ar pārējo Latviju. (S.Li.5.)</p> <p>Vide ietekmē cilvēku nodarbošanos, dzīves kvalitāti, kā arī novada vai apkārtnes attīstību. Novadā dzīvo cilvēki – radošie, saimnieciskie aktīvisti –, kuru darbība ietekmē vides kvalitātes uzlabošanu, piemēram, sakoptākā sēta, radošais uzņēmējs, tradicionālās kultūras darbinieki. (S.Li.5.)</p> <p>Katras personības attīstību ietekmē gan personīgās īpašības, gan ārējie apstākļi. (S.Li.1.)</p> <p>Informācija par personībām dažādos avotos var būt pretrunīga un subjektīva. Lai iepazītu personības, būtiski izmantot daudzveidīgus avotus, tos vērtējot kritiski. (S.Li.6.)</p> <p>Personības dažādos vēstures periodos un situācijās ir interpretētas dažādi, no šīm interpretācijām var izdarīt secinājumus par periodam raksturīgajām ideoloģijas iezīmēm. (S.Li.5.)</p> <p>Novadu raksturo gan specifiskas svētku/atceres dienu tradīcijas, gan arī tādas, kas saistītas ar valsts līmeņa tradīcijām. Izzinot šīs tradīcijas, var meklēt lokālu un nacionālu norišu likumsakarības, kā arī no dažādiem skatpunktiem aplūkot vienu fenomenu. (S.Li.5.)</p>	<p>Darbs ar informācijas avotiem.</p> <p>Atšķirīgu vēstures interpretāciju salīdzināšana.</p> <p>Lokālu un valstisku norišu analīze un tās rezultātu sasaiste ar personīgo pieredzi.</p>

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
Izmantojot iegūtās zināšanas un pieredzi, formulē savu argumentētu viedokli, kā arī savu viedokli dara zināmu grupas biedriem, diskutējot par piedzīvoto kultūras notikumu un tā nozīmi personības pilnveidē.	Kritiski analizē vienu fenomenu no dažādiem skatpunktiem. (Tikumi – tolerance, atbildība, gudrība) Tiecas izzināt fenomenu veidošanos ietekmējošos faktorus. (Tikumi – atbildība, gudrība) Dažādus skatījumus izvērtē iecietīgi. (Tikumi – tolerance, atbildība)
Jēdzieni: personība, svētki, informācijas avots, vēstures avots, lokālā vēsture, nacionālā vēsture, intervija, migrācija, kultūrtelpa.	

Temata apguves mērķis: skaidro cilvēku dzīves ritmus un ieguldījumu novada kultūrtelpā, analizē aktuālos un vēsturiskos notikumus un procesus ar konkrētu indivīdu dzīves piemēru palīdzību. Definē konkrētu cilvēku ieguldījumu novada tēla veidošanā.

Sasniedzamie rezultāti no standarta

Meklē un atrod kopsakarības starp notikumiem dažādos vēstures periodos un sabiedrībās, skaidro, ka vērtības laika gaitā var mainīties un kā tās ietekmē aktuālu lēmumu pieņemšanu. To darot, analizē dažādu pretrunīgu vērtību līdzaspastāvēšanu, meklē kopējās ētiskās vērtības dažādās kultūrās, reliģiskajās tradīcijās.

Salīdzina dažādu „stāstītāju” vēstures stāstus par vieniem un tiem pašiem notikumiem un pamato, ka vēstures stāsts ir vienlaikus vienots un atšķirīgs dažādos līmeņos – lokālajā, nacionālajā, reģionālajā, eiropiskajā un globālajā.

Analizē sabiedrības noslāņošanas un sociālās mobilitātes iespējas dažādos laikos un vidēs. Saistot ar personisko pieredzi, modelē lokālo un globālo procesu ietekmi uz dažādiem sabiedrības slāņiem/grupām.

Analizē dažādu saimniecības nozaru un uzņēmumu attīstības iespējas, izvērtējot konkurētspēju, nepieciešamos resursus un attīstības priekšnoteikumus, nosaka iespējamos riskus un izstrādā priekšlikumus to novēršanai.

Sasniedzamo rezultātu ceļvedis/temata apguves norises piemērs (Latgale)

Nr.	Stundā sasniedzamie rezultāti	Metodiskie ieteikumi, komentāri, idejas iedvesmai	Mācību satura izstrādē un apguvē ieteicamie resursi
Dzīves vide un veids			
1.	<p>Analizē dažādus informācijas avotus, lai secinātu, kādas pārmaiņas vidē notikušas dažādos laikmetos.</p>	<p>Laikmetu ietekme uz vidi un izmaiņas (pilskalns, viensēta, ciems, pilsēta, ceļi, industriālais mantojums, migrācija).</p> <p>Laikmetu ietekme uz vidi un izmaiņas – vēsturiskais novada veidošanās process. Latgaļi un dzīves vide līdz 13. gs. Kultūrtelpas izmaiņas, migrācija un dažādu tautu un ticību ienākšana Latgalē. 20. gs. izmaiņas dažādu varu periodos.</p> <p><i>Darbība.</i></p> <p>Skolēni meklē, atlasa un analizē piedāvātos informācijas un vēstures avotus, lai izdarītu secinājumus.</p>	<p>Folkloras kopas „Upīte” latgaliešu kāzu dziesmu albums „<i>Ryugts</i>” (pieejams: https://lpr.gov.lv/lv/2019/latgaliesu-kazu-albums-ryugts/#.X6VFoixxfIU).</p> <p>Latgales novada pilskalni (pieejams: https://www.latvijas-pilskalni.lv/category/latgales-novads/).</p> <p>Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde (pieejams: https://is.mantojums.lv/, https://karte.mantojums.lv/).</p> <p>Eiropas kultūras mantojuma dienu izdevumi, īpaši ieteicami novada pētniecībā (pieejams: https://www.nkmp.gov.lv/lv/eiropas-kulturas-mantojuma-dienu-izdevumi).</p> <p>Muzeji Latvijā, arī Slutišķu sādža (pieejams: https://muzeji.lv/lv/muzeji-latvija).</p> <p>Naujenes muzejs (pieejams: http://naujenesmuzejs.lv/).</p> <p>Andrupenes lauku sēta (pieejams: https://kulturasdati.lv/lv/muzeji/andrupenes-lauku-seta).</p>
2.	<p>Apzina tuvākajā apkārtnē esošos kultūras pieminekļus.</p>	<p>Cilvēki un būvniecība – no pirmās ēkas līdz mūsdienu ielām un dārziem. Raksturīgais arhitektūrā un dzīves veidā. Sakrālās būves. Ticības ietekme, dažādu etnosu un tradīciju atspoguļojums tautas celtniecībā.</p> <p>Savstarpējās komunikācijas tradīcijas, kuras sasaistās ar valodu.</p> <p><i>Darbība.</i></p> <p>Skolēni dodas izbraukuma seminārā (klātienē vai digitāli), apmeklē novadā būtiskos vai tuvāk esošos kultūras pieminekļus, iepazīstina pārējos ar pirms tam sagatavotu stāstījumu par kultūras pieminekļiem, kā arī socializējas ar cilvēkiem, kuri saistīti ar šiem pieminekļiem, un iesaistās <u>argumentētā diskusijā</u>.</p>	
3.	<p>Analizē dažādus informācijas avotus, lai secinātu, kā vides izmaiņas un laikmetu nomaiņa ietekmē cilvēku nodarbošanās veidus.</p>	<p>Cilvēks un nodarbošanās. Vides un reģiona ietekme, laikmeta uzstādījumi, paradumu maiņa.</p> <p>Lauksaimniecības īpatnības un lauku sēta. Šņores, Latgales latviešu, krievu, vecticībnieku sēta un tradīcijas. Latgales keramika, lini, augu kultūras.</p>	

Nr.	Stundā sasniedzamie rezultāti	Metodiskie ieteikumi, komentāri, idejas iedvesmai	Mācību satura izstrādē un apguvē ieteicamie resursi
		<p>Latgales keramikas tradīcijas, podnieku skolas, podnieku dzimtas.</p> <p><i>Darbība.</i></p> <p>Skolēni meklē, atlasa un analizē piedāvātos informācijas un vēstures avotus, lai izdarītu secinājumus.</p>	
4.	<p>Izzina cilvēka aktivitātes, kuras rada pievienoto vērtību novadā/pilsētā, un izstrādā konkrētas problēmas iespējamus risinājumus.</p>	<p>Mūsdienu cilvēka aktivitātes, kuras rada pievienoto vērtību novadā/pilsētā.</p> <p><i>Darbība.</i></p> <p>Mācību ekskursijā klātienē vai videosaziņā skolēni iepazīst tuvumā esošās cilvēku iniciatīvas. Cilvēki var piedāvāt skolēniem kādu problēmu, kas viņiem aktuāla, un aicināt izstrādāt tās iespējamus risinājumus.</p>	
Ievērojamās personības			
1.	<p>Definē slavenas, ievērojamas personas un personības kritērijus (iezīmes), secina, ka jēdzieni ir atšķirīgi.</p>	<p>Izpētot informāciju par slaveniem cilvēkiem, definē ievērojamas personas pazīmes.</p> <p>Izsaka viedokļus un diskutē (oponē citiem), vai personības jēdziens saistāms ar izaicinošu rīcību, kas apdraud sabiedrību.</p>	<p>Latvijas Nacionālā enciklopēdija (pieejams: https://enciklopedija.lv/).</p> <p>Periodika.lv (pieejams: www.http://periodika.lv/).</p> <p>Latgales Centrālā bibliotēka (pieejams: http://www.lcb.lv/).</p>
2.	<p>Izmantojot daudzveidīgus resursus un konkrētus piemērus, veido novadā zināmu personību raksturojumus un izvērtē viņu ieguldījumu.</p>	<p>Sadarbojoties un vienojoties par personāliju vai nozaru sadali (lai nedublētos), meklē materiālus par vienu vai vairākiem kādas nozares ievērojamiem cilvēkiem.</p> <p>Ārpus mācību stundas iepazīstas ar nosacījumiem, kā veikt interviju. Izmantojot tos, veic interviju ar ievērojamu personu vai cilvēku, kurš par viņu var pastāstīt.</p> <p>Veic intervijas transkriptu (nosakot būtiskāko, atslēgas vārdus u. c.), analizē iegūto informāciju, veido apkopojumu.</p> <p>Izmantojot konkrētus kritērijus, veido noteiktas formas un apjoma materiālu. (Pēc skolotāja izvēles šo daļu var veikt arī klasē.) Piemēram, zīmē plakātu par personu, veido „dzīvo dzejoli” (kas patika/patīk personai, ko viņa</p>	<p><i>Latgalīšu kultūrys ziņu portāls</i> (pieejams: www.lakuga.lv/).</p> <p>Latgales dati (pieejams: www.latgalesdati.lv/).</p> <p>Rēzekne, Grodņa, Kēdaiņi. Virtuālā pagātne – muzeju nākotne (pieejams: www.futureofmuseums.eu/).</p> <p>Latgales laikraksti (pieejams: http://datatest.lnb.lv/digitala_biblioteka/laikraksti/index3.htm).</p> <p>Reģionālo bibliotēku viens no uzdevumiem ir veidot novadpētniecības krātuves, tādēļ katrā no tām atrodama informācija par ievērojamiem novadniekiem.</p>

Nr.	Stundā sasniedzamie rezultāti	Metodiskie ieteikumi, komentāri, idejas iedvesmai	Mācību satura izstrādē un apgūvē ieteicamie resursi
		vēlas izdarīt, ar ko lepojas utt.) un dosjē, iekļaujot dzimšanas datus, izglītību, dzīves moto, attieksmi pret novadu, videoklipu, precizētu vai montētu „interviju”.	
3.	Izstrādā kritērijiem atbilstošu konkrētas personības raksturojumu.	Pēc pašu definētiem kritērijiem izveido personības raksturojumu.	
4.	Prezentē veikumu klasē (plašākā sabiedrībā), ar piemēriem ilustrējot personību lomu vietējā sabiedrībā.	Prezentē personības raksturojumu (piemēram, dzejolis, dosjē, video, vizuālais materiāls) klasesbiedriem un, ja vēlas, arī vietējās kopienas pārstāvjiem (piemēram, bibliotēkā, reģionālajā presē, tīmekļa vietnē). Diskutē par personību lomu lokālās un nacionālās vēstures procesos.	
Svētki un atceres dienas – vieno vai šķir?			
1.–2.	Zina un var nosaukt svētku un atceres dienas, kas būtiskas personīgi, klasesbiedriem, kā arī cilvēkiem tuvējā apkārtnē.	<p>Skolēni apkopo pieredzi par to, kuri svētki, godi un atceres dienas tiek atzīmētas ģimenē, skolā, ciemā, novadā, pilsētā un valstī.</p> <p>Skolotājs papildina, izceļot būtiskus svētkus, godus, atceres dienas, kas netika pieminēti.</p> <p>Skolēni izvēlas noteiktu skaitu svētku/godu (atkarīgs, vai darbu veic individuāli, pāros vai grupā) un sagatavo īsus stāstījumus (izmantojot dažādus informācijas avotus) par svētkiem, kuros iekļauj atbildes uz jautājumiem.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kāpēc tos svin? • Kādas cilvēku grupas tos svin/atzīmē? • Vai visi cilvēki, kuri iekļaujas vienā sociālajā grupā (ģimene, skola, ciems, novads, pilsēta, valsts) svin/atzīmē vienus un tos pašus svētkus? • Kāpēc svētki tiek svinēti, ja visiem sociālās grupas locekļiem tie nav aktuāli? 	<p>Zelče, U. <i>Latviešu kapusvētki: identitātes rituāls</i>. Rīga : Mansards, 2014. ISBN 978-9934-12-061-9</p> <p><i>Dziesmotā Latgale</i> (pieejams: http://www.lcb.lv/dziesmotalatgale/?cat=1940).</p> <p>Dziesmu svētku krātuve (pieejams: https://dziesmusvetki.lndb.lv/).</p> <p>Daugulis, Ē. <i>Latgales dziesmu svētku hronoloģija</i> (pieejams: https://www.researchgate.net/publication/318638937_LATGALES_DZIESMU_SVETKU_HRONOLOGIJA).</p> <p>Kursīte, J. <i>Kāzas Latgalē</i>. Rīga : Madris, 2008. 134 lpp. ISBN 9789984317548</p> <p>Muižnieks, N., Zelče, V. (red.). <i>Karojošā piemiņa 16. marts un 9. maijs</i> (pieejams: https://www.szf.lu.lv/fileadmin/user_upload/szf_faili/Petnieciba/sppi/mediji/Karjosa_piemiņa-2011.pdf).</p>

Nr.	Stundā sasniedzamie rezultāti	Metodiskie ieteikumi, komentāri, idejas iedvesmai	Mācību satura izstrādē un apgūvē ieteicamie resursi
3.–5.	Izmantojot konkrētus piemērus un argumentus, kas saistīti ar svētkiem un atceres dienām, diskutē, vai svētki un atceres dienas sabiedrību šķir vai vieno.	<p>Svētki un atceres dienas – šķirošas un vienojošas.</p> <p>Faktos balstīta diskusija par svētkiem un/vai atceres dienām, kas klasē raisa diskusijas un par ko nav vienprātības.</p> <p>Konfrontējot svētkus un/vai atceres dienas, skolēni attīsta tematam būtiskās prasmes – darbs ar vēstures avotiem, atšķirīgu vēstures interpretāciju salīdzināšana, lokālu un valstisku norišu analīze un tās rezultātu sasaiste ar personīgo pieredzi.</p> <p><i>Darbība.</i></p> <p>Skolēni izvēlas (skolēniem piedāvā) divus svētkus vai atceres dienas, kurus svin dažādas sociālās grupas.</p> <p>Piemēram, reliģiskie un laicīgie svētki; lokālie un nacionālie svētki; nacionālie un pārnacionālie svētki.</p> <p>Skolēni tiek sadalīti grupās.</p> <p>Katra grupa analizē vienu no svētku/atceres dienām, atbildot uz jautājumiem.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kādas cilvēku grupas tos atzīmē? Kāpēc šīs cilvēku grupas to dara? (Atbildi pamatot ar faktiem.) • Kā izpaužas tas, ka sabiedrībā pastāv pretrunīga attieksme pret šiem svētkiem? (Atbildi pamatot ar faktiem no medijiem, pētnieciskās literatūras u. tml.) • Kurus no svētkiem vajadzētu aizliegt un kāpēc? (Atbildi pamatot ar faktiem un loģiskiem, nevis emocionāliem spriedumiem.) <p>Grupas apmainās ar argumentiem un cenšas tos atspēkot, izmantojot faktus un loģiskus spriedumus.</p> <p><i>Metodoloģiskais ieteikums.</i></p> <p>Atrisinājuma daļā būtiski secināt, ka neviena no pusēm nav uzvarētāja un taisnība ir kaut kur pa vidu, jo dažādām sociālajām grupām ir atšķirīgas interpretācijas par vieniem un tiem pašiem faktiem un notikumiem.</p>	<p>Ločmele, K., Procevska, O., Zelče, V. <i>Svētki, atceres dienas un to rituāli Krievijā: padomju pieredze, tās transformācija un šodiena, Uzvaras svētki Krievijā un Latvijā</i> (pieejams: https://www.szf.lu.lv/fileadmin/user_upload/szf_faili/Petnieciba/sppi/mediji/WP-2011-3.pdf).</p> <p>Publikāciju piemēri no vietējiem medijiem, sociālajiem tīkliem u. tml.</p>

Nr.	Stundā sasniedzamie rezultāti	Metodiskie ieteikumi, komentāri, idejas iedvesmai	Mācību satura izstrādē un apguvē ieteicamie resursi
		Ja iespējams, skolēni piedalās skolotāja organizētā īsā digitālā kultūras apmaiņā ar vienaudžiem no citas valsts – videozvana formā apmainās ar stāstiem par to, kādus svētkus kurā no dalības valstīm svin. Kopīgā un atšķirīgā noteikšana.	

Idejas temata apguvei novados (atslēgas vārdi)

Latgale	Kurzeme	Zemgale	Vidzeme	Rīga	Sēlija
Dzīves vide un veids					
Tuvumā esošie pilskalni (piemēram, Jersikas, Asotes), dzīvesvietas, kapulauki, kulta vietas, viduslaiku pilsētas, pilis, ceļi; dažādie Latgales etnosi – Latgales latvieši, krievi, baltkrievi, ebreji, poļi u. c.; šņoru zemes, latgaļu, krievu, vecticībnieku sēta un tradīcijas, situācija mūsdienās; Latgales keramika, lini, augu kultūras, Latgales keramikas tradīcijas, podnieku skolas, podnieku dzimtas.	Ziemeļkurzemes pilskalni (piemēram, Talsu, Mežītes), lībiešu zvejniekciemi (Pitragi, Saunags, Kolka u. c.), Kolkas rags, Ventpils piejūras parks, Ziemeļkurzemes šaursliežu dzelzceļa līnijas (vecās stacijas), mazpilsētu vide (Aizpute, Grobiņa, Sabile, Valdemārpils).	Kandavas pilskalns, Jūrmalas kūrorti, Durbes un Šlokenbekas muiža.	Gaujas senleja un ūdensceļš, Vidzemes augstiene, zemkopība, mežu apsaimniekošana, zvejniekciemi un kūrorti.	Pilsētas kā saimnieciskais un politiskais centrs, vecpilsēta, priekšpilsētas, pilsētas ielas, osta un dzelzceļa mezgls.	Jēkabpils vēstures muzeja brīvdabas nodaļa (brīvdabas muzejs) „Sēļu sēta”, Jēkabpils novada Sēlijas prasmju muzejs, zvejniecība, zušu zveja, zivju kūpināšana, plostniecība, Daugavas ūdens ceļš, pārceltuves pāri Daugavas upei (Dignāja–Līvāni un Dunava), ūdens satiksme, robežjosla ar identitāti, teritoriālā piederība, kultūrvēsturiskais novads, Rīgas–Maskavas starptautiskais autoceļš, Rīgas–Zilupes, Rīgas–

Latgale	Kurzeme	Zemgale	Vidzeme	Rīga	Sēlija
					Daugavpils dzelzceļa līnija, „Neatklātā Sēlija” – dokumentālu raidījumu cikls.
Ievērojamās personības					
Gustavs Manteifelis, Francis Trasuns, Francis Kemps, Nikodems Rancāns, Jāzeps Rancāns, Jānis Klīdzējs, Jānis Gleizds, Andrejs Pumpurs, Rainis, Marks Rotko, Valerija Seile, Polikarps Vilcāns, Antons Ušpelis, Ilga Šuplinska, Jānis Streičs, Heinrihs Soms.	Jēkabs Ketlers, Kārlis Amenda, Krišjānis Valdemārs, Ansis Lerhis-Puškaitis, Krišjānis Barons, Juris Bārs, Miķelis Valters, Teodors Spāde, Jēkabs Janševskis, Indriķis Zeberiņš, Olafs Gūtmanis, Ēriks Kūlis, Imants Kalniņš, Egons Līvs, Zigmārs Liepiņš, Kārlis un Žanis Sūniņi, Līga Purmale, Miķelis Pankoks, Maija Laukmane, Aleksandrs Pelēcis, Sandis Prūsis, Juris Bartkevičs, Juris Mūrnieks, Oļģerts Kroders, Ēriks Ķiģelis, Jānis Mencis, Aivars Brīze, Igo, Uldis Marhilevičs,	Johans Gotfrīds Stenders, Ernsts Johans Bīrons, Augusts Bīlenšteins, Ādolfs Alunāns, Kārlis Mīlenbahs, Janis Rozentāls, Dāvids Beika, Kārlis Ulmanis, Jānis Čakste, Gustavs Zemgals, Alberts Kviesis, Anna Brigadere, Aspazija, Mārģeris Skujenieks, Pauls Šīmanis, Vilis Olavs, Frīdrihs Vesmanis, Klāra Kalniņa, Pēteris Upītis, Konstantīns Čakste, Ģirts Vilks, Gunārs Ordelovskis, Maija Tabaka, Renārs Kaupers, Imants Ziedonis.	Ernsts Gliks, Jāzeps Vītols, Elīna Zālīte, Ojārs Vācietis, Jānis Apals, Emīls Dārziņš, Antons Austrīņš, Eduards Veidenbaums, Fricis Bārda, Emilis Melngailis, brāļi Jurjāni, Jānis Zābers, Aleksandrs Bieziņš, Oskars Kalpaks, Augusts Saulietis, Doku Atis, Rūdolfs Blaumanis, Andrejs Pumpurs, Regīna Ezera, Sudrabu Edžus, Jānis Cimze, Zenta Mauriņa.	Alberts un citi viduslaiku rīdzinieki, Šteinhaueru dzimta (19. gs.), Anna Sakse, Augusts Deglavs, Eduards Smiļģis, Gunārs Astra, Georgs Armitsteds, Mihails Barišņikovs, Boriss Bērziņš, Vilhelms Bokslafs, Frīdrihs Canders, Valters Caps, Aleksandrs Čaks, Johans Daniels Felsko, Elīna Garanča, Lūcija Garūta, Filips Halsmans, Mariss Jansons, Imants Kalniņš, Gidons Krēmers, Imants Lancmanis, Eižens Laube, Vilhelms Ostvalds, Kārlis Padegs, Raimonds Pauls,	Ansis Līventāls, Jānis Jaunsudrabiņš, Jānis Akuraters, Rainis, Aleksandrs un Jānis Grīni, Jānis Veselis, Jānis Vainovskis, Fallijs, Alberts Kalve, Lūcija Ķuzāne, Ārija Elksne, Anna Skaidrīte Gailīte, Skulmju dzimta, Andrejs Pormalis, Uldis Čamans, Ziedonis Bārbals, Laimonis Blumbergs, Pēteris Barisons, Arvīds Žilinskis, Borhu dzimta, Korfu dzimta, Skavronsku dzimta, Stenderu dzimta, Hercogs Jēkabs, Kristofers Fīrekers, Georgs Mancelis (Vallē),

Latgale	Kurzeme	Zemgale	Vidzeme	Rīga	Sēlija
	Zigmārs Liepiņš, Jānis Lūsēns, Valts Kleins, Kirovs Lipmans, Uldis Briedis, Laila Pakalniņa, Mārtiņš Freimanis, Juris Rubenis, Dzintars Čīča, Kristaps Porziņģis.			Reinholds Šmēlings, Mihails Tāls.	Kārlis Skaubītis, Pēteris Kulitāns, Pēteris Nomals, Vilis Skārds, Pauls Stradiņš, Jānis Zutis.
Svētku un atceres dienas – vieno vai šķir?					
Gadskārtu svētki: Zīmassvētki, Vosoras svētki, Leldīnas, Lyugdīne, Juoņi; mūžā svarīgi: krystabas, kuozas, bēres; sadzīviskie: tolkas, večerinkas, cyuku bēres ar abādu; mirušo piemiņa: Kopusvētki, Sveču dīna; religiskie: Vissvētākās Jaunavas Marijas Debesīs uzņemšanas svētki Aglonā; valsts: 18. novembris, 11. novembris, Varoņu piemiņas diena; Latgales Dziesmu svētki un Deju svētki.	Pilsētu svētki, Hercoga Jēkaba tirgus, Dižmāras tirgus Talsos, Sabiles Vīna svētki, mūzikas festivāls „Liepājas dzintars” un „Saldus saule”, Ventspils ziedu paklāji, Jūras svētki piekrastē.	Rundāles pils Dārza svētki, Dobeles Ceriņu svētki, Smilšu un ledus skulptūru festivāls Jelgavā, mazpulku festivāls „Pikšās”, festivāls „Bauska TASTE”.	„Šūpoļu festivāls” Siguldā, Siguldas Opermūzikas svētki, Vidzemes Jauniešu kamerorķestru festivāls Alūksnē, Latvijas Republikas Neatkarības atjaunošanai veltīti pasākumi, Baltā galdauta svētki, komunistiskā genocīda upuru piemiņas pasākumi, Gaujas plostnieku svētki, Valmieras apriņķa Dziesmu un deju svētki un citi pilsētu un novadu svētki un pasākumi.	„Rimi” Rīgas maratons, gadatirgus Latvijas Etnogrāfiskajā brīvdabas muzejā, Latvijas Skolu jaunatnes dziesmu un deju svētki, Rīgas Starptautiskās laikmetīgās mākslas biennāle, gaismas festivāls „Staro Rīga”, Muzeju nakts, Rīgas pilsētas svētki, Rīgas svētku restorāns, Jāņu un Zīmassvētku pasākumi un tirdziņi, kapu svētki.	Sēlijas novadu apvienības Tautas mākslas svētki, amatierteātru festivāls „LAIPA”, starptautiskais mūzikas festivāls „Jēkabpils Blūza dienas”, alternatīvais kameramūzikas festivāls „Sansus” Aknīstē, Operas dienas Jēkabpilī, Siena skulptūru plenērs „Siena dienas” Rubenes pagastā, biedrības „Sēlijas palette” starptautiskais glezniecības plenērs „Sēlijas vasara”.

Mācību satura apguvei izmantojamie mācību līdzekļi

Feodālā Rīga. Red. T. Zeids. Rīga : Zinātne, 1978. 534 lpp.

Kolbergs, A. *Rīga kājāmgājējiem*. Jūrmala : A.K.A., 2001. 560 lpp. ISBN 9789984548007

Latvijas pagasti. Latvijas pagasti, novadi, pilsētu un novadu lauku teritorijas : enciklopēdija : [2 sēj.]. Rīga : Preses nams, 2001.–2002. ISBN 9984004120 (1. sēj.), ISBN 9984004368 (2. sēj.)

Rīga: 1860–1917. Red. J. Krastiņš. Rīga : Zinātne, 1978. 493 lpp.

Straubergs, J. *Rīgas vēsture*. Rīga : Grāmatu draugs, [1937?].

Nacionālā enciklopēdija [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/>

100 nozīmīgas personas Latvijas medicīnas vēsturē [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: <http://www.ieverojamiemediki.lv/>

Cita Rīga [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: <http://www.citariga.lv/>

Rīgas pieminēkļu aģentūra [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: <http://www.rigapieminekli.lv/>

Rīgas svētki 2020 [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: <https://www.rigassvetki.lv/2020/lv>

Vidzeme. Kultūras ziņas [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: <http://www.vidzeme.lv/lv/kultura>

Kultūrtelpa

Paredzētais stundu skaits: 11 mācību stundas un 8 praktiskā darba stundas.

Ziņas	Prasmes
<p>Analizējot kultūras mantojuma objektus, var izdarīt secinājumus par to, kā tajos atspoguļojas dažādos vēstures periodos aktuālie uzskati un vērtības. (S.Li.4.)</p> <p>Kultūras mantojuma objektiem mūsdienās var būt dažādas funkcijas, kā arī dažādu sabiedrības grupu attieksme pret tiem var būt atšķirīga, tāpēc ne visi kultūras mantojuma objekti tiek kopti un saglabāti. (S.Li.4.)</p> <p>Sabiedrības grupu attieksme pret kultūras mantojuma objektiem izpaužas dažādos veidos. Lai varētu definēt, kā kultūras mantojuma objektā atspoguļojas dažādi vēstures periodi, būtiski ir kritiski analizēt dažādus informācijas avotus. (S.Li.6.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pētniecība. • Pilsoniskā līdzdalība. • Sadarbība.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
<p>Analizējot konkrētas materiālās kultūras vērtības, kā arī ar tām saistītās vizuālās kultūras vērtības un valodas kultūrtelpu, skolēni noskaidro, kāda laikmeta/laikmetu pazīmes tajos parādās un kāda ir attieksme pret šiem kultūras objektiem mūsdienās. Analīzes rezultātus skolēni apkopo tekstā, kurā lietots zinātniskais aparāts. Iespēju robežās skolēni piedalās novadā notiekošajās kultūras aktivitātēs.</p>	<p>Rūpes par savu, citu un kopīgu labumu, saudzīgi izturoties pret sava novada kultūrtelpā esošajām vērtībām. (Tikumi – solidaritāte, atbildība, gudrība)</p> <p>Apzinās un ciena atšķirīgo kultūru ietekmes, kas veidojušas novada kultūrtelpu. (Tikumi – tolerance, atbildība, gudrība)</p> <p>Vēstures un informācijas avotus neatlasa tendenciozi, konfrontē atšķirīgas interpretācijas un izdara pamatotus secinājumus. (Tikumi – gudrība, godīgums, centība)</p>
<p>Jēdzieni: kultūras mantojums, kultūras mantojuma veidi, kultūrtelpa.</p>	

Temata apguves mērķis: iepazīt sava novada kultūrtelpu, pētot un analizējot konkrētas kultūras vērtības (lietiskās un vizuālās), novadā tapušos rakstītos/vizuālos vēstures un informācijas avotus, kā arī piedaloties kultūras aktivitātēs.

Sasniedzamie rezultāti no standarta

Meklē un atrod kopsakarības starp notikumiem dažādos vēstures periodos un sabiedrībās, skaidro, ka vērtības laika gaitā var mainīties un kā tās ietekmē aktuālu lēmumu pieņemšanu. To darot, analizē dažādu pretrunīgu vērtību līdzaspastāvēšanu, meklē kopējās ētiskās vērtības dažādās kultūrās, reliģiskajās tradīcijās.

Iesaistās kultūrvēsturiskā mantojuma kopšanā un saglabāšanā, piedāvā ieteikumus citām iespējamām, ar kopšanu un saglabāšanu saistītām aktivitātēm.

Salīdzina informācijas avotu daudzveidību pēc noteiktiem kritērijiem, nosaka to uzticamību. Apkopo šo informāciju un secina. Izmanto uzticamos avotos gūto informāciju saviem mācību mērķiem.

Atšķir zinātniskās izziņas formas no zinātnes alternatīvām, kritiski izvērtē avotus, interpretē faktus un vispārina teorētisko pamatu, lai iegūtu patiesu informāciju un radītu jaunas zināšanas.

Sadarbojas, apgūstot prasmes objektīvi analizēt informāciju komunikācijā, veido deduktīvus un induktīvus spriedumus, praktiski izzina uztveres un vērtēšanas prasmju nozīmi informācijas apstrādē.

Sasniedzamo rezultātu ceļvedis/temata apguves norises piemērs (Vidzeme)

Nr.	Stundā sasniedzamie rezultāti	Metodiskie ieteikumi, komentāri, idejas iedvesmai	Mācību satura izstrādē un apgūvē ieteicamie resursi
Laikmetu atspoguļojums materiālajās kultūras vērtībās			
1.–4.	Analizējot konkrētas materiālās kultūras vērtības, noskaidro, kāda laikmeta/laikmetu pazīmes tajos parādās un kāda ir attieksme pret šiem kultūras objektiem mūsdienās. Analīzes rezultātus apkopo.	Skolēni analizē skolotāja piedāvātas vai pašu izvēlētas un novadam būtiskas materiālās kultūras vērtības, sākotnēji izveidojot/iepazīstoties ar kritērijiem, kuriem objektam jāatbilst, lai to varētu atzīt par nozīmīgu un raksturīgu novadam.	<p>Apals, G. Krišjānis Valdemārs. // Latvijas Nacionālā enciklopēdija (pieejams: https://enciklopedija.lv).</p> <p>Ainažu Jūrskolas muzejs (pieejams: http://www.rigamuz.lv/ajm/).</p> <p>Straube, G. Vidzemes brāļu draudze. // Latvijas Nacionālā enciklopēdija (pieejams: https://enciklopedija.lv/skirklis/22195-Vidzemes-br%C4%81%C4%BCu-draudze).</p> <p>Stāmerienas pils (pieejams: https://pilis.lv/act/castls-manors/castle-popup?id=9367, http://www.stamerienaspils.lv/index.php?id=sakumlapa&lang=lv).</p> <p>Latvenergo Enerģētikas muzejs. Ķeguma hidroelektrostacija no idejas līdz mūsdienām (pieejams: https://energetikasmantojums.lv/keguma-hes-no-idejas-lidz-musdienam/).</p>

Nr.	Stundā sasniedzamie rezultāti	Metodiskie ieteikumi, komentāri, idejas iedvesmai	Mācību satura izstrādē un apguvē ieteicamie resursi
			<p>Līgatnes papīrfabrika (pieejams: https://www.entergauja.com/lv/ko-darit/enter-vesture/ligatnes-papirfabrika).</p> <p>Pētersone, I. <i>Dzīvoja kā savā republikā. Līgatnes strādnieku paradīze</i> (pieejams: https://www.la.lv/dzivoja-ka-sava-republika).</p> <p>Ķibilds, M. Adreses. 5. epizode (pieejams: https://vfs.lv/adreses-epizode-5/). (Divi stāsti par vietām, kur, kā saka, par cilvēku ir padomāts. Viena – dzīvīgs kā skudru pūznis krustojums Rīgas mikrorajonu sirdī, kur nav aizmirsts pat par tādu cilvēkiem dabisku vajadzību kā reliģija. Otra – tūristu apsēstā Līgatne, kur papīrfabrikas ciemata ļaužu dzīves vide nesen krietni izmainīta rūpēs par tūristu labsajūtu. Lai gan patiesībā tā pa īstam par cilvēku ir padomāts tikai vienā no šīm vietām.)</p> <p>Atslēgas vārdi „nēģu zveja” un „gatavošana Carnikavā”, meklējot youtube.com (pieejams: https://www.youtube.com/results?search_query=%C4%93%C4%A3u+zveja+un+gatavo%C5%A1ana+Carnikav%C4%81).</p> <p>Plostniecība (pieejams: https://sites.google.com/view/apcelostrencunovu/starptautisk%C4%81-plostnieku-pils%C4%93ta/plostniec%C4%ABba).</p> <p>Ungurmuiža (pieejams: http://ungurmuiza.lv/).</p> <p>Ungurmuižas attīstības stratēģija (pieejams: http://ungurmuiza.lv/wp-content/uploads/2015/07/STRATEGIJA_UNG_2017-2025.pdf).</p> <p>Ņikitina, M., Gūtmane, M. (red.). <i>Muiža zem ozoliem: Ungurmuiža un fon Kampenhauzemu dzimta Vidzemē</i>. Rundāles pils muzejs, Herdera institūts Mārburgā, 1988. (pieejams:</p>

Nr.	Stundā sasniedzamie rezultāti	Metodiskie ieteikumi, komentāri, idejas iedvesmai	Mācību satura izstrādē un apguvē ieteicamie resursi
			http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html#panel:pp issue:/g_001_0304055358 article:DIVL10 issueType:undefined .
Vizuālās kultūras vērtības			
1.–4.	Pēta un analizē vizuālos un audiovizuālos vēstures un informācijas avotus, lai secinātu, kādas pazīmes raksturīgas dažādu laikmetu vizuālajām kultūras vērtībām.	Skolēni pēta un analizē skolotāja piedāvātos vai pašu atrastos vizuālos un audiovizuālos vēstures un informācijas avotus, kas attiecas uz tuvējo apkārtni un ir saistīti ar materiālajām kultūras vērtībām, kas pētītas, analizētas iepriekš. Analīzes rezultātā tiek apkopota informācija par dažādiem laikmetiem raksturīgajām iezīmēm vizuālajos un audiovizuālajos vēstures un informācijas avotos.	<i>Zudusī Latvija</i> (pieejams: www.zudusilatvija.lv). Latvijas Nacionālā vēstures muzeja e-muzejs (pieejams: https://emuzejs.lnm.lv/).
Valodas kultūrtelpa			
1.–4.	Rada pētījuma rezultātos balstītu rakstu vai mini videoepizodi par kādu kultūras mantojuma objektu. To darot, kritiski analizē vēstures un informācijas avotus, izmanto zinātnisko aparātu. (Ja tiek veidots video, scenārija tekstā liek atsauces.)	<p>Skolēni turpina padziļināti pētīt kādu no iepriekšējās mācību stundās analizētajām kultūras vērtībām.</p> <p>Uzsvars uz rakstīto informācijas avotu (prese, literatūra, sociālajos tīklos lietotā valoda, sadzīves valoda), kas attiecas uz kultūras vērtību, analīzi un tajos lietotās valodas īpatnībām.</p> <p>A variants. Uzrakstīt rakstu (aptuveni 200 vārdu), kurā izmantots zinātniskais aparāts par savu novadu, atspoguļojot dažādu sociālo grupu lomu novada attīstībā un izvēloties materiālus no uzticamiem informācijas avotiem.</p> <p>B variants. Nemateriālais kultūras mantojums (mutvārdu vēsture, folklorā, teikas, leģendas).</p> <p><i>Darbība.</i></p> <p>Izveido mini epizodi (video), par paraugu izmantojot „Leģendu mednieki” stilu.</p>	<i>Leģendu mednieki</i> (pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=E9PzHmwiaw).

Nr.	Stundā sasniedzamie rezultāti	Metodiskie ieteikumi, komentāri, idejas iedvesmai	Mācību satura izstrādē un apguvē ieteicamie resursi
Kultūras aktivitātes			
1.–4.	<p>A variants. Jēgpilni iesaistās kultūrvēsturiskā mantojuma kopšanā un saglabāšanā tuvējā apkārtnē, savu pieredzi dokumentē un reflektē par to.</p> <p>B variants. Piedalās kultūras aktivitātē (tradīcijas/teātris, kino u. c.), kas būtiska tuvējā apkārtnē un kura balstīta pārmantotās kultūras vērtībās. Savu pieredzi dokumentē un reflektē par to.</p>	Sazinās ar cilvēkiem tuvējā apkārtnē, noskaidro darbības, kuras būtu nepieciešams veikt kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas jomā/kultūras aktivitātes norisē. Veic šīs darbības, savu pieredzi dokumentē un sagatavo stāstījumu par savu darbību.	

Idejas temata apguvei novados (atslēgas vārdi)

Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Rīga	Sēlija
Laikmetu atspoguļojums materiālajās kultūrvērtībās					
Tanīskalns, Riekstu kalns, Satezeles pilskalns, Ropažu pilskalns, Ainažu jūrskola, Vidzemes draudžu skolotāju seminārs (1839–1890), Stāmerienas pils un baznīca, Hanzas savienības pilsētas, Siguldas pils, Cēsu pils, Turaidas pils, Ķeguma HES, Līgatnes	Vācu pils, drupas, muižas Aizputē, Ventspilī, Dundagā u. c., sakrālās celtnes (ebreju, luterāņu, pareizticīgo, baptistu, adventistu, lūgšanu nami un baznīcas), baroka baznīcas Ziemeļkurzemē, šaursliežu dzelzceļa staciju ēkas Ziemeļkurzemē, Brīvdabas muzejs	Rundāles pils, Jelgavas pils (Latvijas Lauksaimniecības universitāte), Mežotnes pils, Bauskas pils, Tērvetes un Augstkalnes evaņģēliski luteriskās baznīcas, grāfa Pālēna kapliča, Tērvetes dabas parks ar Tērvetes Zviedru pilskalnu un Klosterkalnu,	Aglonas bazilika, Rēzeknes Jēzus sirds Romas katoļu katedrāle, Daugavpils cietoksnis, Daugavpils Marka Rotko mākslas centrs, Preiļu pils, Lūznavas muiža, Jersikas pilskalns, Jersikas Kristus Apskaidrošanās pareizticīgo baznīca, Daugavpils Universitāte, piemineklis „Vienoti Latvijai” jeb „Latgales	Tilts starp Austrumiem un Rietumiem, Rīgas vēsturiskais centrs – UNESCO kultūras mantojums, parki un bulvāri, eklektika un jūgendstils, koka Rīga, Mežaparks; stereotipi par rajoniem („Maskačka” – Maskavas priekšpilsēta, tās kultūrvēsturiskā attīstība); Televīzijas un radio torņi un ēkas,	Kaupres pilskalns, Jāņa Jaunsudrabiņa muzejs „Riekstiņi”, Viesītes muzejs „Sēlija”, Daugavas plostniekiem veltīta piemiņas vieta pie Dunavas pārceltnes, komponista Arvīda Žilinska dzimtās mājas „Lejas Arendzāni”, Biržu un Boķu dzirnavas, Likumu muiža, Krustpils pils, Marinzejas muiža,

Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Rīga	Sēlija
<p>papīrfabrika, Ungurmuiža un Kampenhauzenu dzimta, t. s. Vidzemes Šveice, kultūras komplekss „Silmači” Druvienā, Gulbenes–Alūksnes bānītis, Vidzemes augstskola, Kokneses pilsdrupas, Vidzemes koncertzāle „Cēsis”, Nacionālais botāniskais dārzs Salaspilī, Likteņdārzs; nēģu zveja un gatavošana Carnikavā, Gaujas plostu siešanas un pludināšanas prasmes.</p>	<p>Ventspilī, Latvijas Lauksaimniecības muzejs Talsos, padomju (arī Krievijas impērijas) armijas mantojums – Lūžņa pie Ventspils, Karosta Liepājā, Žocene u. c., padomju laika apbūve (silikātķieģeļu ēkas, blokmājas), kapsētas – latviešu, ebreju, vācu (tostarp baronu kapličas), mazās lauku kapsētas, 1. un 2. pasaules karā kritušo kapsētas.</p>	<p>Mežmuižas pils apbūve un parks, Vecstēgules muižas apbūve, Bukaišu aizsargu nams, apmetnes un senkapi: Ķūru kapulauks, Tērvetes, Mežotnes, Dobeles pilskalnu arheoloģisko izrakumu atradumi; industriālais mantojums: Tērvetes sanatorijas apbūves komplekss; Jelgavas cukurfabrika, psihoneiroloģiskā slimnīca „Ģintermuiža”, Annas Brigaderes memoriālais muzejs „Sprīdīši”, Ādolfa Alunāna memoriālais muzejs, Ģederta Eliasa dzimtās mājas „Zilēni”, Ziemassvētku kauju muzejs, Jāņa Čakstes dzimtās mājas „Auči”, Edvarta Virzas un Elzas Stērstes memoriālā māja „Billītes”, brīvdabas muzejs „Ausekļu dzirnavas”, Viļa Plūdoņa memoriālais muzejs „Lejnietki”.</p>	<p>Māra”, pilskalns (piemēram, Dagdas, Ciblas, Maltas, Višķu), Ludzas Lielā sinagoga, Rēzeknes Zaļā sinagoga, Foļvarkas Vecticībnieku dievnams.</p>	<p>Latvijas Mākslas akadēmija, Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija, Rīgas kultūrvēsturiskais mantojums: kultūrlānis – Alberta laukums, Doma laukums un lībiešu saknes; viduslaiku Rīga – viduslaiku baznīcas – Sv. Pētera baznīca; zviedru Rīga – Jēkaba kazarmas; dažādu arhitektūras stilu paraugi – Melngalvju nams, Reiterna nams, Dannenšterna nams, pilsētas nocietinājumi; industriālā Rīga – Rīgas kanāls, Andrejosta, Rīgas ūdenstorņi; 20. gs. visu laikmetu ietekme; pieminekļi (vēstures, personu, notikumu): Brīvības piemineklis, Raiņa, K. Barona, Dž. Armisteda, K. Ulmaņa, J. Zemitāna pieminekļi; kapu fenomēns Rīgā – apbedījumi baznīcās, Lielie kapi, Meža kapi un Latvijas dižgaru atdusas vietas, kapu</p>	<p>Sēlpils pilskalns ar viduslaiku pils drupām, Raiņa muzejs „Tadenava”, rakstnieka Aleksandra Grīna piemiņas vieta Jēkabpils novadā, Gārsenes pils, piemiņas akmens Krišjānim un Valdemāram Ancīšiem, Sēlijas nacionālo partizānu brāļu kapi.</p>

Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Rīga	Sēlija
				tēlniecība; Rīgas Doma skola, 19. gs. mācību iestādes (ģimnāzijas, Rīgas Politehniskā augstskola), Latvijas Universitāte un izglītības iestādes vēsture 20. gs., savas skolas vēsture un konteksts pilsētas attīstībā un vidē; Latvijas Etnogrāfiskais brīvdabas muzejs, Brāļu kapu ansamblis.	
Vizuālās kultūras vērtības					
Fotomateriāli par Vidzemi vietnē zudusilatvija.lv, Cēsu muzeja vietne, izstāde „Viduslaiku kultūras mantojums Siguldas novadā 18.–19. gs. mākslinieku skatījumā”, Tautasdziesmu parks, Dainu kalns, Gaujas lībieši Latvijas kultūrvēsturē, Turaidas mūra pils, Turaidas baznīca un Baznīckalns, Turaidas muiža Turaidas muzejrezervāta vietnē, virtuālais muzejs Valmieras muzeja vietnē, Ropažu novada	Fotomateriāli par Kurzemi vietnē zudusilatvija.lv, Kurzemes baroks, Nikolauss Sēfrenss vecākais, Nikolauss Sēfrenss jaunākais, Lestenes baznīcas ansamblis, Kurzemes hercogistes galma glezniecība, Pētera Bīrona galma gleznotājs Frīdrihs Hartmanis Barizjens, virtuālā izstāde „Poles in Liepāja” (pieejams: POLONIKA The National Institute of Polish Cultural Heritage)	Fotomateriāli par Zemgali (jāizmanto konkrētāki atslēgas vārdi, piemēram, Jelgava, Bīrons) vietnē zudusilatvija.lv; nozīmīgākās altārglezņas Bauskas Svētā Gara evaņģēliski luteriskajā baznīcā un Tērvetes Kalnamuižas evaņģēliski luteriskajā baznīcā; hercoga Pētera Bīrona galma gleznotājs Frīdrihs Hartmanis Barizjens, Rundāles pils muzeja krājumā pārstāvētie holandiešu gleznotāji, griestu	Fotomateriāli par Latgali vietnē zudusilatvija.lv, mākslas filma „Piļsāta pi upis” („Pilsēta pie upes”), Latgales Kultūrvēstures muzeja vietnes sadaļa „Apskati”.	Fotomateriāli par Rīgu un priekšpilsētām: vietnē zudusilatvija.lv, 20. un 21. gs. mākslas foto, momentuzņēmumi, privātie arhīvi; Rīga mākslinieku darbos (senās gravīras, Johans Kristofs Broce, Jānis Brekte); Rīgas kinostudija, ārzemju filmas, kas uzņemtas Rīgā (padomju kino, mūsdienas).	Staburags, Daugava (arī apdzīvotās vietas nosaukums) – fotomateriāli vietnē zudusilatvija.lv, Krustpils zīmējumi (pieejams: https://www.acadlib.lu.lv/broce/vol_5_1.htm), Johana Kristofa Broces zīmējumi, Ziedoņa Bārbala glezns, Jāņa Jaunsudrabiņa „Baltā grāmata” (autora ilustrācijas).

Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Rīga	Sēlija
kultūrvēsture un arhitektūra Ropažu novada vietnē.	Abroad — Google Arts & Culture); spēlfilma „Melnā vēža spēlēs”; Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvs, Latvijas Valsts arhīvs, Latvijas Universitātes Latvijas Vēstures institūts; virtuālā izstāde „No hercoga Gotharda līdz hercogam Jēkabam” (pieejams: http://www.archiv.org.lv/hercogiste/index.php?lang=lv&id=10).	gleznotāji Frančesko Martīni un Karlo Cuki; mākslas filma „Nameja gredzens”.			
Valodas kultūrtelpa					
Izloksne, dialekts; Pāvila Rozīša (1889–1937) autobiogrāfiskais romāns „Valmieras puikas”, Rūdolfā Blaumaņa luga „Skroderdienas Silmačos”; periodika.lv pieejamie preses izdevumi: „Cēsu Avīze” (1917–1934), „Cēsu Apriņķa Strādnieku un Bezzemnieku Deputātu Padomes Ziņotājs” (1919), „Cēsu Vēstnesis” (1919–1920), „Cēsu	Kurzemes dienviddaļā kursiskās izloksnes, Kurzemes ziemeļdaļā lībiskais dialekts; valodnieks Kārlis Mīlenbahs, folkloristi Krišjānis Barons, Ansis Lerhis-Puškaitis; Juris Bārs, Imanta Ziedoņa „Kurzemīte”, Neredzīgais Indriķis, dzimušie un piederīgie: Egons Līvs, Herberts Dorbe, Arnolds Auziņš, Maija Laukmane,	Vidus dialekta zemgaliskās izloksnes; Anna Brigadere „Sprīdītis”, „Dievs, daba darbs”, Vilis Plūdonis „Salgales Mada loms” (balāde par zemgaļu cīņām), dzeja bērniem „Eža kažociņš”, „Atraitnes dēls”, Ansis Lerhis-Puškaitis „Džūkstes pasakas”, Aleksandrs Grīns „Nameja gredzens”, Edvards Virza „Straumēni”, Romāns	Latgaliešu valoda (latgalīšu volūda), indoeiropiešu valodu saimes baltu valodu grupa; Inga Ābele „Klūgu mūks”, Ligija Purinaša, Kaspars Strods „Laikmeta nospiedumi: 20. gadsimta Latgales stāsti”, Latviešu valodas ekspertu komisijas Latgaliešu rakstu valodas apakškomisija „Latgaliešu pareizrakstības	Rīga folklorā: tautasdziesmās, teikās, leģendās („Rīga dimd”, „Lielais Kristaps”, „Rīga nekad nebūs gatava”); literārie darbi par Rīgu (Augusts Deglavs „Rīga”, Jānis Grīziņš „Vārnu ielas republika”, Aleksandra Čaka dzeja par Rīgu), Rīga vācu (vācbaltiešu), krievu un ebreju rīdzinieku literārajos darbos.	Augšzemnieku dialekta sēlisko izlokšņu grupa; Inga Ābele „Klūgu mūks” un „Duna”, Gunars Janovskis „Pilsēta pie upes”.

Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Rīga	Sēlija
Balss” (1927–1927), „Cēsnieks” (1932–1932), „Cēsu Nedēļa” (1932–1934), „Cēsu Vēstis” (1933–1944), „Cēsu Stars” (1940–1962), „Vidzemes Latviešu Avīzes” (1824–1870), „Vidzemes Balss” (1927–1933), „Valmieras Avīze” (1929–1931), „Vidzemes Šveice” (1929–1933), „Vidzemes Vēstnesis” (1931–1934).	Aleksanders Pelēcis, Imants Kalniņš.	Pussars „Zemgale, kur tavi varoņi?”.	noteikumi” (2008), „Latgales lingvoteritoriālā vārdnīca” (2012), mācību līdzekļi: „Latgalīšu ābece (<i>lamentars</i>)” (1992), „ <i>Skreineite</i> ” (2017), „ <i>Olūtenš</i> ” (2018).		
Kultūras aktivitātes					
Lugas „Skroderdienas Silmačos” dažādas interpretācijas, kultūras komplekss „Silmači”, muzeju apmeklējumi un piedalīšanās to piedāvātajās aktivitātēs, līdzdalība, piemēram, muzeju rīkotajos arheoloģiskajos izrakumos vai eksperimentālās arheoloģijas nometnēs.	Liepājas teātris, Liepājas simfoniskais orķestris, pūtēju orķestri, deju kolektīvi, koncertzāle „Lielais dzintars”, Liepājas augstskola un Ventspils augstskola, mūzikas un mākslas skolas (Liepāja, Kuldīga, Ventspils u. c.).	Folkloras kopas „Ceļteka”, „Laukam pāri”, „Trejupe”, „Trejasmens”, „Tarkšķi”, „Dimzēns”, „Rota” u. c.; deju kolektīvs „Avots”, amatiereteātris “Trīne”, Zemgaļu svētki Tērvetes koka pilī, Mežotnes pilskalna svētki, mūsdienu etniskās mūzikas un seno amatu festivāls „Zobens un lemess”, svētki „Pasakas modināšana”, ledus skulptūru festivāls Jelgavā.	Latgales vēstniecība „GORS”, Laimas muzejs Indrā, Aglonas maizes muzejs, muzejs „Ebreji Daugavpilī un Latgalē”, Slutišķu sādža un Slutišķu vecticībnieku lauku sēta, deju kolektīvi Rēzeknē „Ručejok”, „Zelta atvasara”, „Dziga”, koris Daugavpilī „Daugava”.	Maija Grāfa svētki, pilsētas svētki, tirgi, dzejas dienas, starptautiskie festivāli, hipiju kultūra, kafejnīca „Kaza”, festivāls „Staro Rīga”, VEF Kultūras pils, Muzeju nakts, Baznīcu nakts, ielīgošanas pasākumi Rīgā, Zaļu tirgus Doma laukumā, Līgo diena, Jāņu nakts Daugavmalā un Dzegužkalnā, festivāls „Komēta” Daugavgrīvas cietoksnī, mūsdienu kultūras	Sēļu parks Aknīstes pilsētas centrā blakus katoļu baznīcai, „Kazanovas orķestris”, Jēkabpils un Krustpils deju kolektīvi „Delver”, „Sadancis”, „Kreicburga”, „Krustpilietes”, „Daugavietes”, „Kaureniesi”; Jēkabpils un Krustpils amatiermūzika „Noskaņa”, „Unda”, „Vakarvējš”, „Bariņa”, „Atvasara”, „Rati”; kultūras, neformālās

Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Rīga	Sēlija
				forums „Baltā nakts”, amatierteātru festivāls „Rīga spēlē teātri”, indi roka grupa „Carnival Youth”, folkloras un seno ciņu kopa „Vilkači”.	izglītības un mūžizglītības norišu veicināšanas biedrība „4. siena”, „Sēlijas tūrisma rallijs”.

Mācību satura apguvei izmantojamie mācību līdzekļi

Johana Kristofa Broces kolekcija „Sammlung verschiedner Liefländischer Monumente...” [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: <https://www.acadlib.lu.lv/broce/>

Latvija: kultūru migrācija. Rīga : Latvijas Universitāte, 2019. 807 lpp. ISBN 9789934184727

Latvijas Nacionālais arhīvs. *Virtuālā izstāde „No hercoga Gotharda līdz hercogam Jēkabam”* [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: <http://www.archiv.org.lv/hercogiste/index.php?lang=lv&id=10>

Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Valsts valodas centrs. *Latgaliešu pareizrakstības noteikumi* [tiešsaiste]. Rīga–Rēzekne, 2008 [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: <https://www.lu.lv/filol/latgalistica/doc/LGPNusacejumi.pdf>

Nacionālā enciklopēdija [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/>

POLONIKA The National Institute of Polish Cultural Heritage Abroad. Virtuālā izstāde „Poles in Liepāja” [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: <https://artsandculture.google.com/exhibit/poles-in-liep%C4%81j%C4%81/ZgLC12bDfwoAIw>

Purinaša, L., Strods, K. *Laikmeta nospiedumi: 20. gadsimta Latgales stāsti.* Rēzekne : Hronologeja, 2020. 314 lpp. ISBN 9789934232220

Latgales lingvoteritoriālā vārdnīca : 2 sējumos. Galv. red. I. Šuplinska. Rēzekne : Rēzeknes Augstskola, 2012. ISBN 9789984441092 (1.sēj.), 9789984441108 (2.sēj.)

Dabas vide

Paredzētais stundu skaits: 12 mācību stundas un 5 praktiskā darba stundas.

Ziņas	Prasmes
<p>Dabas vidē balstās katra indivīda un vietējās kopienas mentalitāte un fiziskās eksistences izpausmes. (S.Li.1.)</p> <p>Unikāls dabas elementu kopums katrā novadā ietekmē indivīdu ētisko un estētisko vērtību sistēmu, kā arī saimniecisko darbību. (S.Li.2.)</p> <p>Samērīgā dabas izmantošanā un pārveidošanā nepieciešams līdzdarboties ikvienam novada iedzīvotājam. (S.Li.5.)</p>	<p>Sadarbojoties izvērtē dabas elementu nozīmi lokālajā vidē.</p> <p>Veicot aptaujas un intervijas, skaidro vides elementu un cilvēku dažādu dzīves aspektu (garīgais, saimnieciskais) kopsakarības un cēloņsakarības.</p> <p>Izprotot normatīvo aktu uzbūves principus, izstrādā lokālās vides aizsardzības dokumentu.</p>
Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
<p>Veicot aptaujas un intervijas sadarbībā ar klasesbiedriem un vietējo kopienu, skaidro novada iedzīvotāju viedokļus par dabas vides nozīmi emocionālajā un saimnieciskajā labklājībā un izdara secinājumus. Pēc normatīvo aktu kritērijiem raksta lokālās vides saudzēšanas un saglabāšanas nodrošināšanai domātu dokumentu projektus.</p>	<p>Veido savai un citu labklājībai labvēlīgu vidi, darbojas ilgtspējīgi un apkārtējai videi draudzīgi, uzņemas atbildību par saviem lēmumiem. (Vērtība – daba, tikums – atbildība)</p>
<p>Jēdzieni: ģeoloģiskā vide, dzīvā daba, dabas resursi, mijiedarbība, saimnieciskā darbība, intervija, ētikas kodekss.</p>	

Temata apguves mērķis: veicināt izpratni par dabas vides nozīmi un ietekmi uz indivīda un kopienas kultūras vērtību sistēmu un saimniecisko darbību, attīstīt sadarbības prasmes, izzinot vietējās kopienas saikni ar dabas vidi, veidot izpratni par visas sabiedrības līdzdalības nepieciešamību, rūpējoties par dabas vidi.

Sasniedzamie rezultāti no standarta

Analizē dažādu saimniecības nozaru un uzņēmumu attīstības iespējas, izvērtējot konkurētspēju, nepieciešamos resursus un attīstības priekšnoteikumus, nosaka iespējamos riskus un izstrādā priekšlikumus to novēršanai.

Iesaistās kultūrvēsturiskā mantojuma kopšanā un saglabāšanā, piedāvā ieteikumus citām iespējamām, ar kopšanu un saglabāšanu saistītām aktivitātēm.

Sadarbojas, apgūstot prasmes objektīvi analizēt informāciju komunikācijā, veido deduktīvus un induktīvus spriedumus, praktiski izzina uztveres un vērtēšanas prasmju nozīmi informācijas apstrādē.

Komentē kultūras un mākslas praksē pieredzēto, piederības izjūtu savai dzīvesvietai un kultūrvēsturiskajam novadam, prezentē savu kultūras piederību un, diskutējot grupā, kritiski reflektē par kultūras nozīmi savas un vienaudžu identitātes veidošanā.

Sasniedzamo rezultātu ceļvedis/temata apguves norises piemērs (Kurzeme)

Nr.	Stundā sasniedzamie rezultāti	Metodiskie ieteikumi, komentāri, idejas iedvesmai	Mācību satura izstrādē un apguvē ieteicamie resursi
Dabas vides elementi			
1.–3.	Atbilstoši kritērijiem izveido vides elementa pasi.	<p>Izmantojot informāciju par vides veidiem un elementiem, atlasa kritērijus (piemēram: ezeriem – dziļums, ūdens kvalitāte, platums, garums).</p> <p>Vienojas par to, kurš veiks kāda tuvākās apkārtnes vides elementa (piemēram, dižkoks, ezers, pakalns, purvs) padziļinātu izpēti.</p> <p>Atbilstoši atlasītajiem kritērijiem interneta un citos resursos atrod informāciju un aizpilda vides elementa pasi.</p>	<p>Dabas vides elementi (pieejams: http://aurora.turiba.lv/training/LV/CT_module_LV/Part_131.htm).</p> <p>Novadu tūrisma centru vietnes, kartes u. c. Gandrs. <i>Latvijas daba. Sugu enciklopēdija</i> (pieejams: https://www.latvijasdaba.lv/).</p> <p><i>Latvijas nacionālā enciklopēdija</i> (pieejams: https://enciklopedija.lv).</p> <p>Dabas retumi (pieejams: http://www.dabasretumi.lv/Pieminekli/koki.htm, https://www.daba.gov.lv/public/lat/iadt).</p>
Dabas vides ētiskā un estētiskā nozīme			
1.–3.	Sadarbojoties ar vienaudžiem, veic interviju un secina, kāda ir vides nozīme vietējās kopienas iedzīvotāju dzīvē.	Strādājot pāros, izvēlas intervējamus novadniekus un noskaidro viņu attieksmi pret vietējo vidi, tās ētisko, estētisko un saimniecisko nozīmi viņu dzīvē. Veic aptauju, rezultātus sistematizē un par tiem informē.	<p>Informācija no novadniekiem un reģionālajiem medijiem, piemēram, vietnēm (liepajniekiem.lv, ziemellatvija.lv), novadu profiliem sociālajos tīklos (pieejams: https://www.facebook.com/Talsunovads/), Liepājas radio, Latgales Reģionālās televīzijas, preses izdevumiem („Kurzemnieks”, „Dzirkstele”), raidierakstiem u. c.</p>
Vides resursu nozīme saimniecībā			
1.–6.	Izmantojot daudzveidīgus informācijas avotus, iegūst informāciju par apkārtnē esošajiem uzņēmumiem. Veicot padziļinātu interviju ar uzņēmējiem, secina, cik liela nozīme viņu profesionālajā darbībā ir vides elementiem.	<p>Aptaujājot novadniekus, izpētot interneta resursus, skolotāja vadībā (lai aptvertu pēc iespējas dažādas nozares, tostarp pakalpojumu sniedzējus) izvēlas intervējamo uzņēmēju.</p> <p>Izmantojot atgādni, sagatavojas intervijai (plānošana, komunikācija, jautājumu sagatavošana, transkripta videošana).</p>	<p>Uzņēmumu vietnes, reģistri u. c. (pieejams, piemēram: https://zl.lv/, www.lursoft.lv, https://www.firmas.lv/, https://www.liepajniekiem.lv/uznemumu-katalogs/). Var izmantot iepriekšējo mācību stundu pieredzi un materiālus, gatavojot informāciju par uzņēmumiem.</p>

Nr.	Stundā sasniedzamie rezultāti	Metodiskie ieteikumi, komentāri, idejas iedvesmai	Mācību satura izstrādē un apguvē ieteicamie resursi
	Nosaka un prognozē novada perspektīvās nozares.	<p>Veic padziļinātu interviju par dabas vides nozīmi konkrētā uzņēmuma darbības nodrošināšanā un veicināšanā.</p> <p>Izmantojot iegūto informāciju, raksta atzinumu par konkrētu vides elementu nozīmi (maznozīmīga, svarīga, nepieciešama) izpētītajā uzņēmējdarbības nozarē.</p> <p>Informē klasesbiedrus par rezultātiem, kopīgi apspriežot un secinot, kuru nozaru attīstībai novadā ir labvēlīgāks vietējo dabas resursu kopums.</p>	
Nepieciešamība visiem iesaistīties vides saglabāšanā			
1.–2.	Skaidro dabas resursu samērīgas saglabāšanas nepieciešamību gan no juridiskā, gan ētiskā, gan saimnieciskā aspekta. Skaidro, ar ko ētikas kodekss atšķiras no likuma vai noteikuma, lai izstrādātu ētikas kodeksu vietējās vides aizsardzībai.	Strādājot grupās, izpēta kāda noteikta vides elementa (koki, zveja, grants, ūdens resursi u. c.) izmantošanas likumus un pašvaldības izdotus noteikumus. Izpēta kādas iestādes (piemēram, Saeimas, pašvaldības) ētikas kodeksu.	Starptautisko vides tiesību dokumentu saraksts (pieejams: https://www.mfa.gov.lv/geneva/informacija-par-ano/starptautiskas-tiesibas/starptautiskas-vides-aizsardzibas-tiesibas).
3.–5.		Izmantojot informāciju par ētikas kodeksa īpatnībām (tajā nav akcentēta sodīšana, bet balstīšanās uz katra indivīda apzinīgumu) un iepriekšējās darbībās gūto izpratni par vides nozīmi vietējās kopienas dažādās dzīves jomās, izstrādā vietējās vides aizsargāšanas ētikas kodeksu (noteikumus).	<p>Likumi un Ministru kabineta noteikumi Latvijā: likums „Par zemes dzīlēm”, Vides aizsardzības likums, Ministru kabineta 2012. gada 18. decembra noteikumi Nr. 936 „Dabas aizsardzības noteikumi meža apsaimniekošanā”, Ministru kabineta 2015. gada 22. decembra noteikumi Nr. 800 „Makšķerēšanas, vēžošanas un zemūdens medību noteikumi”, Ministru kabineta 2012. gada 18. decembra noteikumi Nr. 935 „Noteikumi par koku ciršanu mežā” u. c., novada normatīvie dokumenti (pieejams: https://likumi.lv un pašvaldību vietnēs).</p> <p>Vides saglabāšanas pamatojums (pieejams: https://enciklopedija.lv/skirklis/1286-vides-ties%C4%ABbas).</p> <p>Ētikas kodeksu piemēri pašvaldību un iestāžu vietnēs, kā arī Saeimas ētikas kodekss (pieejams: https://likumi.lv/doc.php?id=57517).</p>

Idejas temata apguvei novados (atslēgas vārdi)

Kurzeme	Vidzeme	Zemgale	Latgale	Rīga	Sēlija
Dabas vides elementi					
<p>Usmas, Liepājas un Engures ezers, Jūrkalnes un Staldzenes stāvkrasts, Stiklu un Dunikas purvs, Kapsēdes, Vandzenes un Tilgaļu dižakmens, Riežupes, Māras kambaris un citas smilšālas, Venta, Abava, Irbe, Aizputes lazda, Pāvilostas priedes, Valdemārpils Elku liepa un citi dižkoki, koku audzes un citi dabas elementi, piemēram, Talsu pauguraine.</p>	<p>Gauja, Amata, Salaca, Pededze, Burtnieks, Alūksnes ezers, Skaņais kalns, Zvārtas iezis, Ziemeļvidzemes augstiene, Jaunlaicene, Gaiziņš, Gūtmaņala, lāči, melnie stārķi, nēģi.</p>	<p>Lielupe, Baldones svētavots, Tērvetes dabas parks, līdzenumi.</p>	<p>Daugava, Ežezers, Velnezers, Nīcgales Lielais akmens, lini.</p>	<p>Daugava, Ķīšezers, Juglas ezers, Rīgas kanāls, Bastejkalns, vārnas, sudrabkaijas, bebri.</p>	<p>Daugava, Ellītes avots, Stupeļu akmens, Saukas dabas parks, Dvietes palienes dabas parks, dabas parks „Laukezers”, dabas liegums „Pilskalnes Siguldiņa”, Teiču dabas rezervāts, Sēlijas paugurvalnis, Rubenes dabas parks, Zasas muižas parks, Strūves ģeodēziskā loka punkts „Arbidāni”, ģeodēzisko uzmērījumu un astronomisko novērojumu punkts „Jēkabpils” (N563005, E255124; atrodas Jēkabpilī, Strūves parkā), Staburaga klints piemiņas vieta un Vīgantes parks, Rožu purvs.</p>
Dabas vides ētiskā un estētiskā nozīme					
<p>Mākslā un mūzikā atveidotais dabas</p>	<p>Dziesmas „Dažu skaistu ziedu”, „Zied ievas Siguldā”, gleznas, fotogrāfijas un pastkartes</p>	<p>Zemgales līdzenumi, Zemgale – Latvijas „maizes klēts”.</p>	<p>Mūzikā un mākslā atveidotais dabas skaistums: „Brāļi mani lieli vīri”, „Māte</p>	<p>Mūzikā, folklorā un mākslā atveidotā vide, piemēram, „Rīga dimd”, „Noktirne”, „Visapkārt</p>	<p>Leišmalīte, Raiņa bērnu dienu zeme.</p>

Kurzeme	Vidzeme	Zemgale	Latgale	Rīga	Sēlija
skaistums, piemēram, „Pūt, vējiņi”.	ar Gaujas un Amatas smilšu alām, reljefu.		Latgale”, „Mana dzimtene jaukā”; ikoniski epiteti: zilo ezeru zeme, zilie lini.	smilšu kalni...”, „Akmens Rīga”, Daugavas grīva.	
Vides resursu nozīme saimniecībā					
<i>Wika Wood</i> kokapstrādes uzņēmums, <i>Villu</i> asfaltbetona izstrādes uzņēmums, grants karjers „Kurzemes dīķi” Kuldīgā, dzērveņu audzētava „Piesaule” Sārāju purvā, AS „Liepājas autobusu parks”.	Mežizstrādes uzņēmumi, tūrisms, grants, māls, <i>Verry Berry</i> ogu audzētava, Launkalnes kokzāģētava.	Lauksaimniecība, pārtikas ražošana „Puratos” Pūrē.	Zvejniecība, podniecība, linu apstrāde.	Rūpniecība, energoresursi, tūrisms.	Kafijas „Alīda” ražotne, „Uzvarētā Daugava?” – Daugava un HES būvniecība.
Nepieciešamība visiem iesaistīties vides saglabāšanā					
Starptautiskās konvencijas. Latvijas Republikas likumi un Ministru kabineta noteikumi: likums „Par zemes dzīlēm”, Vides aizsardzības likums, Ministru kabineta 2012. gada 18. decembra noteikumi Nr. 936 „Dabas aizsardzības noteikumi meža apsaimniekošanā”. Pašvaldību normatīvie dokumenti. Darbības: talkas, atkritumu apsaimniekošana, vides objektu sakopšana, uzturēšana vai atjaunošana un rūpes par tiem.					

Mācību satura apguvei izmantojamie mācību līdzekļi

Dabas retumi (akmeņi, alas, ūdenskritumi, dižkoki) [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: <http://www.dabasretumi.lv>

Dažādi objekti [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: <https://www.latvia.travel/lv>

Gandrs. *Latvijas daba. Sugu enciklopēdija* (dzīvnieki, augi, ezeri u. c.) [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: <https://www.latvijasdaba.lv/>

Informācija par novadu dabas objektiem, rūpniecības uzņēmumiem ar norādi „visit”, piemēram, visitaluksne.lv, visitcesis.lv, visitdaugavpils.lv.

Latvijas putni [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: <http://www.putni.lv>

Uzņēmumu reģistra informācija . Pieejams: <https://info.ur.gov.lv/#/data-search> vai arī <https://www.1188.lv/katalogs>

Pārvalde

Paredzētais stundu skaits: 17 mācību stundas.

Ziņas*	Prasmes
<p>Rīgas pilsētas pārvaldes izmaiņas gadsimtu gaitā ir palīdzējušas attīstīties plaukstošai ostas un tirdzniecības pilsētai. (S.Li.3.)</p> <p>Rīgas vērtības ir osta, dzelzceļa mezgls, radoši pilsētnieki ar senām amatniecības, tirdzniecības, rūpniecības un citām saimniekošanas tradīcijām. (S.Li.5.)</p> <p>Rīga ir kultūras centrs, kurā vairāk nekā 800 gadus dzīvo dažādu tautību rīdzinieki, kuru ieguldījums pilsētas attīstībā, pārvaldē un saimnieciskajā dzīvē veido šodienas pilsētas tēlu. (S.Li.4.)</p> <p>*Skolotājs pielāgo ziņas ietverto saturu novadam/pilsētai, par kuru māca.</p>	<p>Veic pētījumu.</p> <p>Analizē dažādus vēstures un informācijas avotus.</p> <p>Skaidro politiskās situācijas ietekmi kultūrā, izmantojot konkrētus piemērus.</p>
Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
<p>Strādājot pie konkrētā pētījuma, skolēns izprot un veic visas nepieciešamās zinātniski pētnieciskās darbības, lai analizētu novada pārvaldes, cilvēka, kultūrtelpas un dabas mijiedarbību. Pētot pārvaldes nozīmi un nianšes novadā, to saista ar konkrēto novada situāciju. Pārvaldes analizē tiek veikta kopējā vizualizācija par pārvaldes izmaiņām un nozīmi dažādos laikos un jomās, kuras ir aktuālas arī mūsdienās.</p>	<p>Piedalās sabiedriskajās aktivitātēs, ir iespēja piedalīties novada pārvaldē, sakopšanā, vides uzlabošanā. (Tikums – godīgums; vērtība – brīvība)</p> <p>Atrod kopsakarības starp kultūru, vidi, pārvaldi un prasmīgu saimniekošanu novadā/pilsētā. (Tikums – gudrība; vērtība – Latvijas valsts, kultūra)</p>
<p>Jēdzieni: valsts pārvalde, administratīvais iedalījums, novads, pagasts, osta, kartogrāfija, demogrāfija, ekonomika novada procesos.</p>	

Temata apguves mērķis: izprast novada nozīmi dažādu administratīvo iedalījumu kontekstā. Apzināt novada vietu Latvijā un dažādu laikmetu ietekmi uz tās vēsturi. Secināt, kādas ir bijušas lielākās izmaiņas iedzīvotāju skaitā, nacionālajā piederībā, kādas kultūras vērtības liecina par etniskajām grupām, tautībām. Izprast pārvaldes īpatnības un ietekmi saimniekošanā. Izprast iedzīvotāju sabiedriskās aktivitātes un saskatīt iespējas piedalīties novada pārvaldē, sakopšanā un vides uzlabošanā.

Sasniedzamie rezultāti no standarta

Jaunrade un uzņēmējspēja – skolēns, raugoties uz situāciju ar interesi un no dažādiem skatu punktiem, pamana jaunas iespējas un piedāvā dažādus, oriģinālus risinājumus, proaktīvi meklē iespējas uzlabot savu un citu dzīves kvalitāti, prot vadīt procesu no idejas radīšanas līdz īstenošanai, kļūdas izmanto kā iespēju izaugsmei, netipiskās situācijās saglabā mieru un atvērtību.

Izmantojot radošo un dizaina domāšanu, saskata iespējas uzlabot esošo situāciju. Grupās izstrādā biznesa ideju un plānu, saimniecības nozares attīstības plānu vai produkta attīstības koncepciju dažādos mērogos un prognozē produkta virzības stratēģiju tirgū.

Skaidro kultūrainavu atšķirības dažāda mēroga teritorijās un izmaiņu cēloņus, veicot gadījumu studiju izpēti un izmantojot informācijas avotus.

Prognozē iedzīvotāju skaita izmaiņu dinamiku pašvaldībās, valstīs vai reģionos, izvērtējot dažādu dabisko pieaugumu ietekmējošo faktoru nozīmi, un izmanto demogrāfiskās pārejas teoriju un demogrāfiskos rādītājus, veidojot kartogrāfiskos materiālus.

Analizē pilsētas telpisko struktūru, saskata tās attīstības posmus un faktorus, kas tos ietekmē, funkcionālo zonu izmaiņas, salīdzinot dažādu pilsētu telpiskos plānojumus ar teorētiskajiem modeļiem un veidojot kartogrāfiskos materiālus.

Sasniedzamo rezultātu ceļvedis/temata apguves norises piemērs (Rīga)

Nr.	Stundā sniedzamie rezultāti	Metodiskie ieteikumi, komentāri, idejas iedvesmai	Mācību satura izstrādē un apguvē ieteicamie resursi
Administratīvais iedalījums (no senatnes līdz mūsdienām)			
1.–2.	Zina novada/pilsētas nozīmi dažādu administratīvo iedalījumu kontekstā. Skaidro novada/pilsētas vietu Latvijā un dažādu laikmetu ietekmi uz to vēsturi.	Darbojoties ar pieejamām, skolotāja sagatavotām kartēm par pilsētas vai rajona robežām vai citiem vēsturiskās situācijas avotiem, noskaidro izmaiņas robežās un kartēs (vēsturiski un mūsdienās). Analizē pilsētas robežu, pilsētas daļu/rajonu nosaukumus, kā arī pagastus, novadus vai jebkurus citus administratīvos punktus. Mācību stundas(-du) teorētiskajā daļā tiek aplūkota pilsētas vēsture un izmaiņas no vēlā dzelzs laikmeta līdz mūsdienām.	Latvijas Nacionālā enciklopēdija (pieejams: https://enciklopedija.lv/). LNB un apvienības Digitales Forum Mittel-und Osteuropa – DiFMOE (Minhene) digitālās kolekcijas „Riga Digitalis” (pieejams: https://www.difmoe.info/). <i>Rīgas hronika 12.–21. gadsimts</i> . Sast. A. Henriņš. Rīga : Rīgas balvas biedrība, 2007.
3.–4.	Izmantojot dažādus vēstures un informācijas avotus (piemēram, vizuālos, statistikas), secina, kāda ir novada/pilsētas etniskā daudzveidība un kā tā saistīta ar kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzības iniciatīvām, ko īsteno novada/pilsētas pašvaldība.	Turpina strādāt ar temata „Kultūrtelpa” ietvaros pētītajiem objektiem, pēc skolotāja noteiktiem kritērijiem atrod kultūras pazīmes, kuras raksturo kādu konkrētu iedzīvotāju grupu – latvieši, krievi, vācbaltieši, ebreji, čigāni, baltkrievi un citi, kā arī kultūru mijiedarbības piemērus.	LNB Digitālās bibliotēkas kartes (pieejams: https://dom.lndb.lv/data/obj/27462.html). Latvijas Nacionālais vēstures muzejs (pieejams: http://lnvm.lv/). Interaktīvs karšu pārliks par iedzīvotājiem, darbu utt. (pieejams: https://geo.stat.gov.lv/stage2/#lang=lv).

Nr.	Stundā sasniedzamie rezultāti	Metodiskie ieteikumi, komentāri, idejas iedvesmai	Mācību satura izstrādē un apguvē ieteicamie resursi
		Darbojas ar dažādiem skolotāja piedāvātiem vēstures un informācijas avotiem – noskaidro, kādas ir bijušas lielākās izmaiņas iedzīvotāju skaitā, etniskajā sastāvā, kā ar tām saistīta novada/pilsētas īstenotā kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzības politika.	<p><i>Latvija: kultūru migrācija</i>. Rīga : Latvijas Universitāte, 2019. 808 lpp.</p> <p>Krastiņš, O. <i>Rīdzinieki un laikmetu grieži</i>. Latvijas Vēstnesis. 18.08.2001., Nr. 120 (pieejams: https://www.vestnesis.lv/ta/id/53302).</p> <p>Rīgas diecēzes vēsture (pieejams: http://katolis.lv/rigas-diecezes-vesture/).</p> <p><i>Latvijas vēsture 6.–9. klasei: metodiskais materiāls</i> (pieejams: https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/vesture_6_9/index.shtml).</p>
Tradicionālie nodarbošanās veidi un to transformācija			
1.–4.	<p>Izmantojot dažādus vēstures un informācijas avotus, skaidro personas, cilvēku grupu, kopienu, etnisko grupu nozīmi saimnieciskās dzīves attīstībā un izmaiņās.</p> <p>Analizē mūsdienu ekonomisko situāciju, attīstības perspektīvas, „veiksmes stāstus” un to piemērus, kā arī saimniekošanas veidus.</p>	<p>Izstrādā savu sarakstu par rīdziniekiem, kuri ir ievērojami pasaulē vai nozīmīgi Latvijas kultūrā (piemēram, Augusts Dombrovskis un Vecmīlgrāvja vēsture).</p> <p>Balstoties uz dažādiem informācijas avotiem, veido rīdzinieka tēlu dažādos laikmetos – zvejnieks, Rīgas tirgotājs, ormanis un citas profesijas vēstures gaitā, kā arī 21. gs. rīdzinieks un viņa šodienas vieta sabiedrībā un ekonomikā.</p> <p>Veic sociālekonomisko pētījumu, kas ir Rīgas pilsētas atpazīstamības elementi pasaulē – produkcija, kultūras pasākumi, vides elementi u. c.</p>	<p>Augusts Dombrovskis (pieejams: www.letonika.lv).</p> <p>Materiāls par Rīgas pieminekļiem un ievērojamām personām. Pieminēti un personas Rīgas vēsturē (pieejams: http://www.rigaspeminekli.lv/).</p> <p>Augusts Dombrovskis – mecenāts, atturības un latviskās pašapziņas veicinātājs (pieejams: https://podcasts.apple.com/gb/podcast/augusts-dombrovskis-mecents-atturibas-latvisks-pasapzinat/id1230095209?i=1000422416383).</p> <p>Rīdzinieks Johana Kristofa Broces zīmējumos.</p> <p>Augusts Deglavs „Rīga”.</p>
Pārvaldes struktūras darbība dažādos periodos			
1.–3.	<p>Atrod un ar saviem vārdiem skaidro dažādu laikmetu pārvaldes sistēmu ietekmi uz saimniecību un to sekas mūsdienās.</p>	<p>Izseko, kā pārvalde un vara ietekmējusi kāda objekta vēsturisko attīstību.</p> <p>Izmantojot konkrētus piemērus (iela, baznīca, pilsētas laukums, pagastnams, rātsnams u. tml.), skaidro, kā to</p>	<p>Rīgas dome (pieejams: www.riga.lv).</p> <p>Rīgas apkaimju vēsturiskais apraksts (pieejams: https://apkaimes.lv/avoti/vesture/).</p>

Nr.	Stundā sasniedzamie rezultāti	Metodiskie ieteikumi, komentāri, idejas iedvesmai	Mācību satura izstrādē un apguvē ieteicamie resursi
		vēsturiskajā attīstībā atspoguļojas pārvaldes sistēmas izmaiņas. Sava darba rezultātus apkopo atbilstoši skolotāja piedāvātiem kritērijiem, izveidojot, piemēram, kolāžu, izstādi.	Novadpētnieku platforma (pieejams: www.historia.lv). Rīgas pilsētas pašvaldības nolikums (pieejams: https://likumi.lv/ta/id/227996-rigas-pilsetas-pasvaldibas-nolikums).
4.–5.	Definē, kas ir vēsturiskie objekti, kuri tiek sargāti, ar ko lepojas Rīgā, citā pilsētā/novadā. Pētījuma rezultātus apspriež vietējā kopienā. Iespēju robežās iesaistās novada/pilsētas vides sakopšanā un uzlabošanā.	Pēta Rīgas pilsētas, novada vai citas administratīvas vienības dažādu organizāciju un pārvaldes vietas, sociālos tīklus, atsauksmes un komentārus. Analizē, kā interneta vidē atspoguļojas pilsēta, novada problēmas un aktualitātes vēsturisko objektu aizsardzības jomā. Pētījuma rezultātus apkopo un prezentē strukturētā formā, kas atbilst skolotāja piedāvātajiem kritērijiem. Atrod likumīgu un jēgpilnu kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzības iniciatīvu, iesaistās tajā un reflektē par savu pieredzi.	Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs (pieejams: rigamuz.lv). Informācija par vēsturi, aktuālajiem kultūras, izklaides un komercpasākumiem (pieejams: www.spikeri.lv). Rīga kā Latvijas galvas pilsēta (1932) (pieejams: http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html#panel:ppissue:/g_001_0307093727 article:DIVL192 query:Vidzeme). Latvijas tēls multimediju vidē (pieejams: https://www.latvia.eu/sites/default/files/media/the_latvian_abc.pdf). Pārdaugava, Apkaimju alianse (https://www.facebook.com/apkaimjualianse/).

Idejas temata apguvei novados (atslēgas vārdi)

Rīga	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Vidzeme	Sēlija
Administratīvais iedalījums (no senatnes līdz mūsdienām)					
Rīgas pilsētas izveidošanās un senā ostas vieta, arhibīskapija, patrimoniālais apgabals, Hanzas tirgotāju apvienība, tirdzniecība	Senie pilsnovadi – Ventava, Piemare u. c.; Kurzemes un Zemgales hercogiste – pilsētas; Kurzemes guberņa.	Senie pilsnovadi – Tērvete, Upmale u. c.; Zemgales novada robežu lokalizācija; hercogistes un guberņas robežas, 20. gs. izmaiņas un	Senie pilsnovadi – Koknese, Jersika u. c.; Livonijas laiks; Pārdaugavas hercogiste, Pleskavas un Vitebskas guberņa, administratīvi	Senie pilsnovadi – Tālava, Atzele; līvi/lībieši, latgaļi, vendi viduslaikos; Pārdaugavas hercogiste, Zviedru Vidzeme, Vidzemes	Senie pilsnovadi – Sēlija, Medene; Kurzemes un Zemgales hercogiste un guberņa; robežas ar Lietuvu un Baltkrieviju gadsimtu

Rīga	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Vidzeme	Sēlija
un amatniecība Rīgā, Lielā un Mazā ģilde, Livonija, guberņa, priekšpilsēta, pilsēta – administratīvais centrs, attīstītā Krievijas impērijas un PSRS „nomale”, koloniālā politika, demokrātija, autoritārisms, okupācijas, sovjetizācija, ekonomiskās reformas, demogrāfija, statistika, baznīcu grāmatas, kapi, Domskola, izglītības iestāžu izveide, transformācija, poļu, lietuviešu, ebreju un citas mazākumtautību skolas.		īpatnības (kolektīvizācijas ietekme), administratīvi teritoriālā iedalījuma izmaiņas 20.–21. gs.	teritoriālā iedalījuma izmaiņas 20.–21. gs.	guberņa, administratīvi teritoriālā iedalījuma izmaiņas 20.–21. gs.	gaitā, administratīvi teritoriālā iedalījuma izmaiņas 20.–21. gs.
Tradicionālie nodarbošanās veidi un to transformācija					
Rīga – osta dažādos laikmetos un gadsimtos, tirdzniecības ceļu krustpunkts; Rīga – rūpniecības centrs un industrializācijas ietekme dažādos vēstures posmos 19. un 20. gs.; VEF, „Laima”, „Minox”, ražošanas uzņēmumi mūsdienās; Eiropas kultūras galvaspilsēta.	Zemkopība un ostas – Liepājas, Pāvilostas, Ventspils un Rīgas jūras līča osta –, un to attīstība; kuģniecība Kurzemē.	Lauksaimniecības attīstība no senvēstures līdz šodienai, brīvdabas muzejs „Ausekļu dzirnavas”.	Zemkopība, amatniecība, tirdzniecība, lini, podniecība, Daugavas ceļš; muzejs „Andrupenes lauku sēta”.	Gaujas plostnieki, zemkopība, Vidzemes jūrmalas ostas un zvejnieki, Viktora Ķirpa Ates muzejs Kalncempju pagastā.	Zemkopība, mežkopība, Daugavas tirdzniecības ceļš un saites ar Lietuvu; Viesītes muzejs „Sēlija”.

Rīga	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Vidzeme	Sēlija
Pārvaldes struktūras darbība dažādos periodos					
Rīdzinieks, rāte, domnieks, ierēdnis, demokrātija, vienlīdzība tiesībās un iespējas, entuziasms, radoša vide, Rīgas dome, pašvaldības, pašvaldības institūcijas, Vecrīga, Rīgas vēsturiskais centrs – UNESCO mantojums, Vecrīgas siluets, Doma laukums, Brīvības iela, Andrejsala, Čiekurkalns, pilsētas lepnums, sociālais viedoklis.	Pilsnovadi, pilsētu rātes, pagasts, novada centrs, Kuršu ķoniņu fenomens.	Pilsētu un novadu pārvalde; apdzīvotība un ceļi.	Pilsnovads – kontakti ar Austrumu un Rietumu kaimiņiem; ciemi un sādžas; varas maiņa un īpatnības līdz mūsdienām.	Pārvalde pilsētās, pagastos, novados utt.; kartes un ceļi kā vēstures un administratīvā dalījuma avots.	Pagasts, novads, pilsēta hercogistes un guberņas laikos, Sēlijas robežas un pārvalde 20. un 21. gs., Augšzeme.

Mācību satura apguvei izmantojamie mācību materiāli

Centrālā statistikas pārvalde [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: <https://www.csb.gov.lv/lv/sakums>

Interneta portāls, kas nodrošina piekļuvi enciklopēdijām, vārdnīcām, pilnteksta literatūrai, attēliem, audio un video ierakstiem, valodas uzziņām un citiem informācijas resursiem [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: www.letonika.lv

Jēkabsons, Ē. *Poļi un lietuvieši Rīgā 19. gadsimta otrajā pusē – 1918. gadā // Latvija: kultūru migrācija*. Rīga : Latvijas Universitāte, 2019. ISBN 9789934184727

Latvijas Nacionālais vēstures muzejs [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: <http://lnvm.lv/>

Latvijas Nacionālā enciklopēdija [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/>

Latvijas tēls multimediju vidē (Latvijas Institūts rīkoja sociālo tīklu viedokļu līderu (influenceru) diskusiju – darbnīcu par Latvijas tēla veidošanu sociālajos tīklos un komunikācijas stiliem, veidiem un platformām, kas būtu visatbilstošāk ie, uzrunājot jauniešu auditoriju Latvijā un pasaulē) [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: https://www.latvia.eu/sites/default/files/media/the_latvian_abc.pdf

Materiāls par Rīgas pieminētiem un ievērojamām personām. Pieminēti un personas Rīgas vēsturē [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: <http://www.rigaspieminekli.lv/>

Novadpētnieku sadarbības platforma Latvijas vispārējās un lokālās vēstures izpētē un satura publicēšanā [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: www.historia.lv

Radošā kvartāla „Spīķeri” vietne, informācija par vēsturi, aktuālajiem kultūras, izklaides un komercpasākumiem [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: www.spikeri.lv

Rīdzinieki un laikmetu grieži. Latvijas Vēstnesis: 18.08.2001., Nr. 120 [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/53302>

Rīgas apkaimju vēsturiskais apraksts [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: <https://apkaimes.lv/avoti/vesture/>

Rīgas dome [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: www.riga.lv

Rīgas domes 2011. gada 1. marta saistošie noteikumi Nr. 114 „Rīgas pilsētas pašvaldības nolikums” [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/227996-rigas-pilsetas-pasvaldibas-nolikums>

Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs [tiešsaiste] [skatīts 19.03.2021.]. Pieejams: <http://www.rigamuz.lv/>

Mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni

Vērtēšanas veidi/aspekti	Diagnosticējošā vērtēšana	Formatīvā vērtēšana	Summatīvā vērtēšana
Vērtēšanas mērķi	Noteikt skolēna apgūtās zināšanas, izpratni, prasmes, vērtībās balstītus ieradumus un kompleksus sasniedzamos rezultātus, ievērojot, kādā līmenī (optimālajā, augstākajā) skolēns apguvis sociālās un pilsoniskās mācību jomas un kultūras un pašizpaušmes mākslā mācību jomas. Skolotājam veikt korekcijas skolēniem plānotajos sasniedzamajos rezultātos un mācību uzdevumos.	Noteikt skolēna apgūtos sasniedzamos rezultātus atgriezeniskās saites sniegšanai skolēnam un skolotājam, lai uzlabotu skolēna sniegumu un plānotu turpmāko mācību procesu.	Noteikt skolēna apgūtos sasniedzamos rezultātus mācību rezultāta novērtēšanai un dokumentēšanai.
Norises laiks mācību procesā un biežums	Ieteicams padziļinātā kursa apguves sākumā.	Veic mācību procesa laikā. Organizē skolotājs pēc savas vai skolēna iniciatīvas.	Veic temata noslēgumā. Veic specializētā kursa noslēgumā.
Vērtēšanas saturs	Saturu veido iepriekšējā mācību posmā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti atbilstošajā apguves līmenī.	Saturu veido plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti mācīšanās posma laikā.	Saturu veido plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti temata vai kursa apguves noslēgumā.
Uzdevumu veidi	Uzdevuma veidu skolotājs izvēlas atbilstoši plānotajam skolēnam sasniedzamajam rezultātam.	Uzdevumi, kas attīstīs un pilnveidos gala produkta izveidošanai nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes.	Sniegumu demonstrē darbībā vai izstrādājot produktu (pētniecisks/projekta darbs).
Vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni	Mutiski, rakstiski, praktiski vai kombinēti. Novērošana, saruna, aptauja, gadījumu analīze, darbs ar tekstu, vizualizēšana, eseja, projekts, diskusija.		
Vērtēšanas kritēriji, to izveide	Kritēriji nepieciešami vērtēšanas objektivitātes nodrošināšanai. Kritēriji palīdz skolēnam labāk saprast uzdevumus un pilnveidot pašvadītas mācīšanās prasmes. Tos izstrādā skolotājs atbilstoši plānotajam skolēnam sasniedzamajam rezultātam. Kritēriju izstrādē vēlams iesaistīt skolēnus.		

Vērtēšanas veidi/aspekti	Diagnosticējošā vērtēšana	Formatīvā vērtēšana	Summatīvā vērtēšana
Vērtējuma izteikšanas veids un dokumentēšana	Vērtējumu izsaka, dokumentē un komunicē atbilstoši mērķauditorijai (skolēns, skolotājs, vecāks), lai mērķtiecīgi atbilstu skolēna mācīšanās. Vērtējumu var izteikt apguves līmeņos, procentos, punktos, ieskaitīts/neieskaitīts u. tml.		Vērtējumu izsaka 10 ballu skalā atbilstoši plānotajiem skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem.

Metodiskie ieteikumi

Liene Ozoliņa

Kultūrtelpa

Temata kompleksais sasniedzamais rezultāts: analizējot konkrētas materiālās kultūras vērtības, kā arī ar tām saistītās vizuālās kultūras vērtības un valodas kultūrtelpu, skolēni noskaidro, kāda laikmeta/laikmetu pazīmes tajos parādās un kāda ir attieksme pret šiem kultūras objektiem mūsdienās. Veiktās analīzes gaitā iegūtos secinājumus apkopo tekstā, kurā lietots zinātniskais aparāts. Iespēju robežās skolēni piedalās novadā notiekošajās kultūras aktivitātēs.

Skolotājiem

Kāpēc šis temats ir būtisks?

Zināšanas par lokālo kultūrtelpu, to veidojošajiem elementiem, ko ietekmē sabiedrības fiziskās, garīgās un saimnieciskās izpausmes, veicina izpratni par nepieciešamību un iespējamību rūpēties par lokālo vērtību saglabāšanu un to nozīmi plašākos kontekstos gan vēsturē, gan mūsdienās.

Ko skolēni jau apguvuši?

Jāņem vērā izglītības iestādes specifika, jo vidusskolas kursa apgūvē iespējamas dažādas kursu kombinācijas, kā arī laiks, kurā skolēniem piedāvāta iespēja apgūt kursu „Novadu mācība”. Skolēni jau ir apguvuši kādu no sociālās un pilsoniskās mācību jomas kursiem – „Sociālās zinības un vēsture” vai „Vēsture un sociālās zinātnes I”, tātad skolēniem būtu jābūt sasniegušiem sociālās un pilsoniskās mācību jomas vispārīgās apguves līmeņa un optimālā apguves līmeņa sasniedzamos rezultātus (sk. Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/309597-noteikumi-par-valsts-visparejas-videjas-izglitibas-standartu-un-visparejas-videjas-izglitibas-programmu-paraugiem>).

Ko skolēni apgūs šajā tematā?

Šajā tematā skolēniem ir piedāvāta iespēja pilnveidot patstāvīgā darba iemaņas, atrast, atlasīt, analizēt un veidot secinājumus, balstoties ticamos vēstures un informācijas avotos, kas pieejami dažādos digitālajos resursos.

Atkarībā no skolēnu sagatavotības līmeņa un konkrēto skolēnu mācīšanās vajadzībām skolotājs var mainīt piedāvāto mācību procesa ideju un mācīšanās pieeju no skolēncentrētas uz skolotājcentrētu.

Sasniedzamais rezultāts*	Veicamās darbības un piedāvātā mācību materiāla izmantošanas iespējas
Laikmetu atspoguļojums materiālajās kultūras vērtībās (4 mācību stundas)	
<p>Sasniedzamais rezultāts (SR). Analizējot konkrētas kultūras vērtības, skolēni noskaidro, kāda laikmeta/laikmetu pazīmes tajos parādās un kāda ir attieksme pret šiem kultūras objektiem mūsdienās. Analīzes rezultātus apkopo.</p>	<p>Ieteikums. Tematu apguves gaitā ieteicams ņemt vērā, ka kursā ir paredzētas 70 stundas, līdz ar to, lai novērstu tā iespējamo fragmentāro raksturu, ieteicams savstarpēji sasaistīt kursa programmā piedāvātos tematus. Piemēram, šī temata apguves laikā skolēni var krāt materiālus, kas būs nepieciešami kursa temata noslēgumā, lai izveidotu pētniecībā balstītu pilsoniskās līdzdalības iniciatīvu.</p> <p>Skolēni izvēlas 3–5 novadam būtiskas materiālās kultūras vērtības, kas atbilst kritērijiem (sk. II. Darbības soļi 2. punktu).</p> <p>Skolēni apraksta un analizē pašu izvēlētas un novadam būtiskas materiālās kultūras vērtības (sk. tabulu „Darbs ar vēstures un informācijas avotiem, izmantojot digitālos resursus”).</p> <p>Šajā tematā materiālu „Laikmetu atspoguļojums materiālajās kultūras vērtībās un ar tām saistītās vizuālās kultūras vērtības un valodas kultūrtelpa: darbs ar vēstures un informācijas avotiem, izmantojot digitālos resursus” var izmantot nepārveidotu.</p>
Vizuālās kultūras vērtības (4 mācību stundas)	
<p>SR. Skolēni pēta un analizē vizuālos un audiovizuālos vēstures un informācijas avotus, lai secinātu, kādas pazīmes raksturīgas dažādu laikmetu vizuālajām kultūras vērtībām.</p>	<p>Skolēni pēta un analizē skolotāja piedāvātos vai pašu atrastos vizuālos informācijas avotus, kas attiecas uz tuvējo apkārtni. Analīzes rezultātā tiek apkopota informācija par dažādu laikmetu raksturīgajām iezīmēm vizuālajos vēstures un informācijas avotos.</p> <p>Skolēni pēta un analizē pašu atrastos vizuālos un audiovizuālos vēstures un informācijas avotus, kas attiecas uz tuvējo apkārtni un ir saistīti ar materiālajām kultūras vērtībām, kas pētītas un analizētas iepriekš.</p> <p>Analīzes rezultātā tiek apkopota informācija par dažādu laikmetu raksturīgajām iezīmēm vizuālajos un audiovizuālajos vēstures un informācijas avotos.</p> <p>Pētīšanas un analīzes rezultātus apkopo līdzīgā tabulā kā materiālās kultūras vērtības.</p> <p>Materiālu „Laikmetu atspoguļojums materiālajās kultūras vērtībās un ar tām saistītās vizuālās kultūras vērtības un valodas kultūrtelpa: darbs ar vēstures un informācijas avotiem, izmantojot digitālos resursus” var lietot minimāli pārveidotu.</p> <p>Pārveidojumu būtība – „materiālās kultūras vērtības” aizstāt ar „vizuālajām kultūras vērtībām” un, ja nepieciešams, veikt citus precizējumus.</p>

Sasniedzamais rezultāts*	Veicamās darbības un piedāvātā mācību materiāla izmantošanas iespējas
Valodas kultūrtelpa (3 mācību stundas)	
<p>SR. Skolēni rada pētījuma rezultātos balstītu rakstu vai mini videoepizodi par kādu kultūras mantojuma objektu; to darot, kritiski analizē vēstures un informācijas avotus, izmanto zinātnisko aparātu. (Ja tiek veidots video, scenārija tekstā liek atsauces.)</p>	<p>Skolēni turpina padziļināti pētīt kādu no iepriekšējās stundās analizētajām kultūras vērtībām.</p> <p>Uzsvars uz rakstīto informācijas avotu (prese, literatūra, sociālajos tīklos lietotā valoda, sadzīves valoda), kas attiecas uz kultūras vērtību, analīzi un tajos lietotās valodas īpatnībām.</p> <p>Materiālu „Laikmetu atspoguļojums materiālajās kultūras vērtībās un ar tām saistītās vizuālās kultūras vērtības un valodas kultūrtelpa: darbs ar vēstures un informācijas avotiem, izmantojot digitālos resursus” var lietot minimāli pārveidotu.</p> <p>Pārveidojumu būtība – „vizuālās kultūras vērtības” nomainīt ar atbilstošiem rakstīto vēstures un informācijas avotu veidiem, un, ja nepieciešams, veikt citus precizējumus.</p>
Kultūras aktivitātes (6 mācību stundas)	
<p>SR. A variants. Jēgpilni iesaistās kultūrvēsturiskā mantojuma kopšanā un saglabāšanā tuvējā apkārtnē, savu pieredzi dokumentē un reflektē par to.</p> <p>B variants. Piedalās kultūras aktivitātē (tradīcijas/teātris, kino u. c.), kas būtiska tuvējā apkārtnē un balstīta pārmantotās kultūras vērtībās; savu pieredzi dokumentē un reflektē par to.</p>	<p>Ar skolotāja atbalstu (ja nepieciešams) skolēni sazinās ar cilvēkiem tuvējā apkārtnē, noskaidro darbības, kuras būtu nepieciešams veikt kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas jomā/kultūras aktivitātes norisē.</p> <p>Veic šīs darbības un savu pieredzi dokumentē, sagatavo stāstījumu par savu darbību.</p> <p>Ieteikums. Izvēlēties kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas/kultūras aktivitātes, kas saistītas ar iepriekš pētītajām materiālās kultūras, vizuālajām vērtībām un valodas kultūrtelpu.</p> <p>Uzdevums darbam ar materiālu „Laikmetu atspoguļojums materiālajās kultūras vērtībās un ar tām saistītās vizuālās kultūras vērtības un valodas kultūrtelpa: darbs ar vēstures un informācijas avotiem, izmantojot digitālos resursus” netiek piedāvāts.</p>

*Ja iespējams, ieteicams darbu organizēt, SR izvirzot vairākām mācību stundām.

Laikmetu atspoguļojums materiālajās kultūras vērtībās un ar tām saistītās vizuālās kultūras vērtības un valodas kultūrtelpa: darbs ar vēstures un informācijas avotiem, izmantojot digitālos resursus

Uzdevuma sniedzamais rezultāts: analizēt konkrētas materiālās kultūras vērtības, noskaidrot, kāda laikmeta/laikmetu iezīmes tajās parādās un kāda ir attieksme pret šīm vērtībām mūsdienās.

Uzdevums: individuāli vai sadarbojoties pilnveidot patstāvīgā darba iemaņas atrast pētāmajai tēmai atbilstošus un ticamus vēstures un informācijas avotus, kas pieejami dažādos digitālajos resursos, piemēram, <https://periodika.lv/>, <https://enciklopedija.lv/>, <https://zudusilatvija.lv/cms/>, dažādu virtuālo izstāžu un muzeju materiāli.

I. Ievads

1. Atkārto, kas ir vēstures un informācijas avoti, kādi ir to veidi (ja nepieciešams, īsteno skolotājs).

- Kas tos atšķir?
- Kā tos var sagrupēt?

2. Demonstrācijas, kā meklēt informāciju tīmekļvietnē [Periodika — Latvijas Nacionālā digitālā bibliotēka](#), kā arī citās vietnēs, kurās ir specifiskas meklēšanas funkcijas.

II. Darbības soļi

1. Vienojieties par to, kā notiks piedāvāto laika periodu izzināšana:

- a) kopā ar skolotāju izlemiet, vai visi periodi jūsu novada kontekstā ir piemēroti, lai tos izzinātu;
- b) kurš par kuru periodu meklēs vēstures un informācijas avotus;
- c) šo var darīt individuāli vai grupās.

2. Vienojieties par 3–5 (var arī vairāk) materiālās kultūras vērtībām, kas būtiskas katra perioda kontekstā. Šīm vērtībām būtu jābūt tādām:

- a) kas ir vēsturiski nozīmīgas, t. i., tās izzinot, var padziļināti iepazīties ar kādu vēstures periodu un šīs vērtības nozīmi mūsdienās;
- b) kas raksturo dažādas sabiedrības grupas, piemēram, dažādu konfesiju dievnamus;
- c) kurās ir gan kopīgās, gan atšķirīgās iezīmes;
- d) kas ir zināmas plašākā sabiedrībā un par tām ir pieejama informācija publiskajā telpā;
- e) par kurām ir pieejama kvalitatīva informācija latviešu valodā vai citās valodās, kuras skolēni saprot un var tajās lasīt, ja skolā uzsvars tiek likts uz svešvalodu apgūšanu.

3. Ierakstiet izvēlētās materiālās kultūras vērtības tabulā. Pamatojiet, kāpēc katra no vērtībām ir būtiska perioda kontekstā.

4. Aizpildiet sadaļas tabulā – materiālās kultūras vērtības apraksts; materiālās kultūras vērtības analīze.

Tekstus, kas ierakstīti tabulā, jānoformulē ar saviem vārdiem, nepārkopējot/nepārrakstot citu autoru tekstu vārds vārdā.

III. Noslēgums

Iepazīstināt pārējos ar sava darba rezultātiem, ievērojot plānu.

- Kas raksturo laika periodu, par kuru meklējat vēstures avotus?
- Kādas materiālās kultūras vērtības izvēlējāties? Izvēle jāpamato.
- Demonstrējiet pārējiem materiālo kultūras vērtību attēlus.
- Iepazīstiniet pārējos ar materiālo kultūras vērtību aprakstiem.
- Iepazīstiniet pārējos ar materiālo kultūras vērtību analīzi.
- Kas, veicot darbu, izdevās labi? Kādi bija izaicinājumi? Kā ar šiem izaicinājumiem tikāt galā?
- Kādi ir trīs galvenie principi, kas jāņem vērā, strādājot ar digitāliem resursiem?

Ieteikumi

! Informāciju par norisēm Latvijas vēsturē dažādos laika periodos var meklēt šeit: Krūmiņš, G. (red.) *Ieskats Latvijas vēstures svarīgākajos jautājumos*. Rīga : Valsts kanceleja, 2016. 69 lpp. Pieejams: [Vesture.pdf \(rvt.lv\)](#).

! Papildus var izmantot citus informācijas resursus, piemēram, Latvia.eu. Latvijas vēsture īsumā. Pieejams: [Latvijas vēsture īsumā | Latvia.eu](#).

!! Ja darba procesā rodas jautājumi, var konsultēties ar klasesbiedriem vai skolotāju.

Darbs ar vēstures un informācijas avotiem, izmantojot digitālos resursus

Nr. p. k.	Laika periods	Materiālās kultūras vērtība (attēls un atsauce uz attēlu) un pamatojums	Materiālās kultūras vērtības apraksts (norādīt atsaucis uz vēstures un informācijas avotiem, kuros atrasta informācija par kultūras vērtībām) Aprakstu veido, iekļaujot atbildes uz šādiem jautājumiem: kas tas ir?, kad un kādos apstākļos tas ir tapis?, ar kādu sociālo grupu(-ām) tas ir saistīts?, kāpēc tas ir šeit?, kāpēc tas ir tieši tāds?	Materiālās kultūras vērtības analīze Kāda laikmeta/laikmetu iezīmes parādās aprakstītajās materiālajās kultūras vērtībās? Kādas kopīgas iezīmes ir iespējams atrast? Kādas atšķirīgas iezīmes ir iespējams atrast? Kā sabiedrība cenšas/necenšas saglabāt katru no šīm vērtībām? Vai/kā tām var palīdzēt tikt saglabātām? Atbildi pamato. Vai/kā to vajag popularizēt? Atbildi pamato.
1.	Dzelzs laikmets (500. gads p. m. ē. – 1200. gads)	Materiālās kultūras vērtības: 1. 2. ... Pamatojums: 1. 2. ...	1. 2. ...	
2.	Livonijas laiks (13.–16. gs.)	Materiālās kultūras vērtības: 1. 2. ... Pamatojums: 1. 2. ...	1. 2. ...	
3.	Poļu un zviedru laiki (1561–1710)	Materiālās kultūras vērtības: 1. 2. ...	1. 2. ...	

Nr. p. k.	Laika periods	Materiālās kultūras vērtība (attēls un atsauce uz attēlu) un pamatojums	Materiālās kultūras vērtības apraksts (norādīt atsauces uz vēstures un informācijas avotiem, kuros atrasta informācija par kultūras vērtībām) Aprakstu veido, iekļaujot atbildes uz šādiem jautājumiem: kas tas ir?, kad un kādos apstākļos tas ir tapis?, ar kādu sociālo grupu(-ām) tas ir saistīts?, kāpēc tas ir šeit?, kāpēc tas ir tieši tāds?	Materiālās kultūras vērtības analīze Kāda laikmeta/laikmetu iezīmes parādās aprakstītajās materiālajās kultūras vērtībās? Kādas kopīgas iezīmes ir iespējams atrast? Kādas atšķirīgas iezīmes ir iespējams atrast? Kā sabiedrība cenšas/necenšas saglabāt katru no šīm vērtībām? Vai/kā tām var palīdzēt tikt saglabātām? Atbildi pamato. Vai/kā to vajag popularizēt? Atbildi pamato.
		Pamatojums: 1. 2. ...		
4.	Latvijas teritorija Krievijas impērijas sastāvā (1710–1914)	Materiālās kultūras vērtības: 1. 2. ... Pamatojums: 1. 2. ...	1. 2. ...	
5.	I pasaules karš un Brīvības cīņas, Latvijas valsts veidošana (1914–1920)	Materiālās kultūras vērtības: 1. 2. ... Pamatojums: 1. 2. ...	1. 2. ...	

Nr. p. k.	Laika periods	Materiālās kultūras vērtība (attēls un atsauce uz attēlu) un pamatojums	Materiālās kultūras vērtības apraksts (norādīt atsauces uz vēstures un informācijas avotiem, kuros atrasta informācija par kultūras vērtībām) Aprakstu veido, iekļaujot atbildes uz šādiem jautājumiem: kas tas ir?, kad un kādos apstākļos tas ir tapis?, ar kādu sociālo grupu(-ām) tas ir saistīts?, kāpēc tas ir šeit?, kāpēc tas ir tieši tāds?	Materiālās kultūras vērtības analīze Kāda laikmeta/laikmetu iezīmes parādās aprakstītajās materiālajās kultūras vērtībās? Kādas kopīgas iezīmes ir iespējams atrast? Kādas atšķirīgas iezīmes ir iespējams atrast? Kā sabiedrība cenšas/necenšas saglabāt katru no šīm vērtībām? Vai/kā tām var palīdzēt tikt saglabātām? Atbildi pamato. Vai/kā to vajag popularizēt? Atbildi pamato.
6.	Latvijas Republikas parlamentārais periods (1920–1934)	Materiālās kultūras vērtības: 1. 2. 3. Pamatojums: 1. 2. ...	1. 2. ...	
7.	Latvijas Republikas autoritārisma periods (1934–1940)	Materiālās kultūras vērtības: 1. 2. ... Pamatojums: 1. 2. ...	1. 2. ...	
8.	II pasaules karš (1939–1945)	Materiālās kultūras vērtības: 1. 2. ...	1. 2. ...	

Nr. p. k.	Laika periods	Materiālās kultūras vērtība (attēls un atsauce uz attēlu) un pamatojums	Materiālās kultūras vērtības apraksts (norādīt atsauces uz vēstures un informācijas avotiem, kuros atrasta informācija par kultūras vērtībām) Aprakstu veido, iekļaujot atbildes uz šādiem jautājumiem: kas tas ir?, kad un kādos apstākļos tas ir tapis?, ar kādu sociālo grupu(-ām) tas ir saistīts?, kāpēc tas ir šeit?, kāpēc tas ir tieši tāds?	Materiālās kultūras vērtības analīze Kāda laikmeta/laikmetu iezīmes parādās aprakstītajās materiālajās kultūras vērtībās? Kādas kopīgas iezīmes ir iespējams atrast? Kādas atšķirīgas iezīmes ir iespējams atrast? Kā sabiedrība cenšas/necenšas saglabāt katru no šīm vērtībām? Vai/kā tām var palīdzēt tikt saglabātām? Atbildi pamato. Vai/kā to vajag popularizēt? Atbildi pamato.
		Pamatojums: 1. 2. ...		
9.	Padomju okupācijas periods pēc II pasaules kara (1945–1991)	Materiālās kultūras vērtības: 1. 2. ... Pamatojums: 1. 2. ...	1. 2. ...	
10.	Mūsdienas (kopš 1991. gada)	Materiālās kultūras vērtības: 1. 2. ... Pamatojums: 1. 2. ...	1. 2. ...	

Daba

Skolotājiem

Komplekss sasniedzamais rezultāts

Veicot aptaujas un intervijas, sadarbībā ar klasesbiedriem un vietējo kopienu skaidro novada iedzīvotāju viedokļus par dabas vides nozīmi emocionālajā un saimnieciskajā labklājībā un izdara secinājumus. Pēc normatīvo aktu kritērijiem raksta lokālās vides saudzēšanas un saglabāšanas nodrošināšanai domātu dokumentu projektus.

Kāpēc šis temats ir būtisks?

Zināšanas par lokālās vides dabas resursiem, to izmantošanas iespējām un dabas kā cilvēka fiziskās, garīgās un saimnieciskās eksistences pamatfaktoru veicina izpratni par nepieciešamību un iespēju sadarbojoties rūpēties par dabu.

Ko skolēni jau apguvuši?

Apgūstot sociālās un pilsoniskās jomas saturu, skolēni apguvuši prasmi analizēt tiesību avotus, tai skaitā indivīda un grupas vērtību atspoguļojumu tiesiskajā regulējumā; noskaidrojuši, kā vide un saimniecība mijiedarbojas ar sabiedrību un tās kultūru pagātnē un mūsdienās; sadarbojoties apguvuši prasmes objektīvi analizēt informāciju komunikācijā, veidot deduktīvus un induktīvus spriedumus.

Ko skolēni apgūs šajā tematā?

Uzzinās, kādi ir nozīmīgākie dabas resursi lokālajā vidē, pratīs novērtēt to nozīmi dažādās indivīda un sabiedrības eksistences jomās, nostiprinās pārliecību par sadarbošanās neizbēgamību informācijas iegūšanā, apstrādāšanā un sabiedrībai svarīgu problēmu risināšanā. Galvenā caurviju prasme ir sadarbība – ar klasesbiedriem, vietējo sabiedrību un pašvaldību.

Ceļvedis skolotājam

Stundas	Komentārs
1.–3.	<p>Uzdevumi veidoti katram no apakštematiem; pedagoga kompetencē ir to pielāgošana skolēnu individuālajām, kā arī grupas (klases) spējām, prasmēm un mācīšanās stratēģijām.</p> <p>1. mācību stunda ir ievads tematā, tādēļ tās galvenais mērķis – virzīt skolēnus uz dabas vides jēdziena izpratni, kā arī jēgpilni izveidot sadarbības grupas.</p>

Stundas	Komentārs
	<p>1. uzdevums (darbība) – izmantojot prātavētras metodi, nosaukt, kas veido apkārtējo dabas vidi. To var pierakstīt visiem redzamā veidā (tāfele, Padlet siena (interneta resurss padlet.com), čats vai cits). Pēc tam var sistematizēt (iekrāsotā veidā) vai nu skolotāja norādītās, vai arī skolēnu izvēlētās grupās, piemēram: reljefs, dzīvnieki, augi, ūdeņi.</p> <p>2. uzdevums domāts, lai skolēni izteiktos minējumus varētu sistematizēt, balstoties uz zinātniskām atziņām. Ja viņi jau sistematizējuši dabas vides elementus, tad tie jāsalīdzina ar skaidrojumiem; ja nav to darījuši, tad 1. uzdevumā nosauktie elementi jāsakārto atbilstoši piedāvātajai sistēmai. Svarīgi ņemt vērā, ka par dabas vides elementu var uzskatīt arī klimatu. Par to jāinformē skolēni, jo tieši šis elements varētu būt nozīmīgs 4., 5. un 6. mācību stundas secinājumu izdarīšanā.</p> <p>Turpmākajam darbam nepieciešama sadalīšana(-ās) grupās. Skolēnus var sadalīt grupās pa 2–4 pēc nejaušības (izlozes) principa, kas atbilst mērķim veicināt sadarbību (tai skaitā iepriekš maz kopā komunicējošiem skolēniem), tomēr tikpat liela nozīme ir tam, ka skolēni sadarbojas ar domubiedriem, ko jau ieguvuši, t. i. – izvēlas sadarbības partneri. Pāra skaits dalībnieku grupā ir mērķtiecīgs, jo turpmākos uzdevumus (īpaši – interviju veikšana) vēlams veikt divatā.</p> <p>Uzdevums grupai (pēc izlozes, skolotāja ieteikuma vai vēlēšanās, bet tādā gadījumā jābūt nosacījumam, ka konkrētu objektu grupu pēta tikai viena grupa): izstrādāt kritērijus un, balstoties uz tiem, izveidot noteiktu objektu (piemēram, Usmas ezers, Engures ezers) pasēs, t. i. – raksturojumu. Ja akcentēta tiek lokālā vide (pagasts, novads), tad gandrīz neiespējami veikt, piemēram, vispārinātu augu un dzīvnieku valsts izpēti, tādēļ ieteikums grupām – dot konkrētus uzdevumus, piemēram, apkopot informāciju par dižakmeņiem, dižkokiem, ezeriem, pakalniem, purviem.</p>
4.–6.	<p>Mērķis, sadarbojoties ar klasesbiedru un vietējās kopienas pārstāvjiem, veikt anketēšanu/aptaujū, lai noskaidrotu iedzīvotāju emocionālo attieksmi pret lokālo vidi.</p> <p>1 stunda. Sagatavošanās aptaujai, izmantojot norādījumus (piemēram, vietnē https://www.visidati.lv/advice/). Svarīgi, lai aptauja nenotiktu attālināti, bet skolēni runātu ar katru personiski, fiksējot arī emocionālo attieksmi (sk. atgādnē „Intervija” vai veidot savus anketējamā attieksmes kritērijus, piemēram, skumji, priecīgi, jautri, pārdomājot). Personas datu aizsardzības dēļ jāatzīmē tikai vispārināti jautājumi par personu (sieviete/vīrietis, bērns/pusaudzis/jaunietis/pusmūža/seniors, ko nosaka anketētājs, dzīves ilgums konkrētajā vietā, ko atbild anketējamais). Pēc skolotāja ieskatiem un situācijas (mazpilsēta, lielpilsēta) jānosaka aptaujājamo optimālais skaits (piemēram, 10–20 vai vairāk). Uzdevumu var precizēt, lūdzot pašiem skolēniem izteikt domas par vides nozīmi. Piemēram, ko manā dzīvē nozīmē konkrēts ezers (priecēja ūdensrozes, makšķerēju, redzēju gulbjus, mācījos slidot u. tml.).</p> <p>2–3 stundas. Aptaujas veikšana, datu apstrāde, secinājumi, diagrammu veidošana un informācijas apmaiņa klasē.</p>
7.–12.	<p>2 stundas. Aptaujājot novadniekus, izpētot interneta resursus, skolotāja vadībā (lai aptvertu pēc iespējas dažādas nozares, tai skaitā pakalpojumu sniedzējus) izvēlas intervējamo uzņēmēju. Vēlams, ka tiek mērķtiecīgi izvēlēti tādas nozares uzņēmēji, kas neapšaubāmi varētu būt saistīti ar lokālo vidi, izmanto ražošanā vietējās izejvielas, piemēram, pārtikas ražošana, tūrisms, mežsaimniecība. Tomēr varētu būt noderīga informācija no uzņēmēja, kurš izmanto resursus kā transporta ceļi, klimats u. c.</p>

Stundas	Komentārs
	<p>3 stundas. Skolēni veic padziļinātu interviju (sk. atgādnē „Intervija”) par dabas vides nozīmi, izmantošanu konkrētā uzņēmuma darbības nodrošināšanā un veicināšanā. Veic transkriptu.</p> <p>Izmantojot iegūto informāciju, raksta atzinumu par konkrētu vides elementu nozīmi (maznozīmīga, svarīga, nepieciešama) izpētītajā uzņēmējdarbības nozarē. Skolotājam būtu jānorāda, ka atzinumā ir svarīgi nevis tikai atbildēt, cik svarīga ir vide, bet izmantot piemērus no intervijas, kā arī izdarīt secinājumus par to, ko intervējamais nav uzsvēris vai skaidrojis.</p> <p>1 stunda. Informē par rezultātiem klasesbiedrus, kopīgi apspriežot un secinot, kuru nozaru attīstībai novadā ir labvēlīgāks vietējo dabas resursu kopums. Šo stundu var organizēt kā konferenci ar ziņojumiem un/vai vizuālām prezentācijām, diskusijām.</p>
13.–14.	<p>Šī sadaļa domāta, lai skolēni labāk izprastu, kā valsts, pašvaldība un citas iestādes ar normatīvo aktu palīdzību aizsargā dabas vērtības. Uzdevuma izpildei labāk sagatavot dokumentus, nevis ļaut skolēniem pašiem tos atrast, jo dokumenti ir dažāda apjoma un satura, kas var apgrūtināt to analīzi un vēlāmā rezultāta sasniegšanu. Svarīgi ņemt vērā, ka likumu hierarhijā augstāko vietu ieņem Konstitūcija jeb Satversme, uz ko pamatojoties izstrādāti likumi, savukārt uz likumu pamata izstrādā noteikumus. Noteikumi ir spēkā kādā noteiktā grupā (valsts – Ministru kabineta izstrādātie noteikumi, pašvaldība, skola u. c.). Iestādes izveido ētikas kodeksus, lai regulētu savu darbinieku profesionālo darbību. Saeimas deputātu ētikas kodekss ir likuma (Kārtības rullis) sastāvdaļa. Normatīvo aktu izvērtēšanā iespējams izmantot atgādni Sociālās zinības un vēsture 3. temats „Demokrātiskas valsts pārvaldīšana”, „Kā analizēt normatīvos (tai skaitā likumdošanas) aktus”. Var izstrādāt vai papildināt ar saviem kritērijiem (piemēram, dokumenta apjoms), bet vienotiem kritērijiem noteikti ir jābūt. Analizēšanai izmantojamie ētikas kodeksi: Saeimas deputātu ētikas kodekss (pieejams: https://likumi.lv/doc.php?id=57517), savas pašvaldības ētikas kodekss (ja tāds izstrādāts) vai citi, pēc skolotāja ieskata. Var izmantot arī ētikas kodeksu veidošanas paraugu (pieejams: delna.lv), tomēr labāk vērtēt dokumentus. Kā likumu piemērus salīdzināšanai ieteicams izmantot Vides aizsardzības likumu (pieejams: https://likumi.lv/ta/id/147917-vides-aizsardzibas-likums), Ūdens apsaimniekošanas likumu (https://likumi.lv/ta/id/66885-udens-apsaimniekosanas-likums), Meža likumu (https://likumi.lv/ta/id/2825-meza-likums) vai citus, kā arī pašvaldības izdotos noteikumus saistībā ar vides elementiem. Skolēnus var sadalīt arī lielākās grupās nekā iepriekšējos uzdevumos un uzdot analizēt vienu likumu un vienu ētikas kodeksu, pēc tam pārrunājot klasē.</p>
15.-17.	<p>Temata par lokālo dabas vidi noslēguma stundas darbību nolūks – likt skolēniem domāt un rīkoties, lai aizsargātu vietējo vidi. Uzdevums izveidot vides saglabāšanas ētikas kodeksu domāts, lai akcentētu uzmanību uz lokālo vidi. Tas arī jāatgādina klasē. Iepriekš skolēni noskaidrojuši, kuri konkrētie dabas objekti un elementi vietējai kopienai ir vissvarīgākie. To aizsargāšanai būtu jāatspoguļojas ētikas kodeksā, kas jāveido, balstoties uz iepriekš noskaidrotajām šādu normatīvo aktu pazīmēm. Pēc skolotāja izvēles var aicināt skolēnus izveidot nevis ētikas kodeksu, bet noteikumus. Tāpat var arī daļai skolēnu grupu uzdot veidot ētikas kodeksu, bet citiem noteikumus, tomēr labāk izvēlēties vienu, jo tādējādi būs iespējams vieglāk salīdzināt rezultātu. Var arī uzdot ilustrēt ētikas kodeksu, kas padarīs prezentācijas saistošākas. Prezentējot var izmantot metodi, kad kāds no grupas biedriem runāto dublē ar žestiem (piemēram, skatīties – norāda uz savām acīm, dzirdēt – uz ausīm, ar rokām rādīt „sargāt”, „liels”, „mazs”). Tas palīdzēs prezentācijās iesaistīt vienlaikus divus grupas biedrus, kā arī pastiprinās teikto. Šī metode jālieto uzmanīgi, jo var gadīties, ka uzmanība tiek novērsta no stāstītā. Vērtējot jāņem vērā ne tikai sagatavotā teksta saturs un tā atbilstība normatīvā akta principiem, bet arī prezentācijas kvalitāte.</p>

Uzdevumi skolēniem

Sasniedzamais rezultāts

I. Izlasīt dabas vides elementu būtības skaidrojumu un piemērus!

SR. Zina dabas vides elementu sistematizāciju; atbilstoši kritērijiem prot grupēt lokālās vides elementus; veic pētījumu par atsevišķiem vides objektiem.

Dabas vide sevī ietver elementus, kuri piesaista dabas tūrisma cienītājus.

Ainava – pastāvīgs resurss, kurš mainās atkarībā no gadalaika, un tā izskats lielā mērā atkarīgs no veģetācijas, hidroloģijas un cilvēku aktivitātēm. Tas ir pamatresurss ekskursiju plānošanā.

Ģeoloģija – pastāvīgs resurss, kuru var vērtēt pēc tā, kādā veidā ainavu ietekmē ūdens, vēja, ledāja, minerālu, skaistu dabas veidojumu u. c. dabas vides elementu klātbūtne.

Fauna – atkarībā no pārstāvētajām sugām, daļēji sezonāls un daļēji pastāvīgs resurss; tādējādi ir ļoti svarīgi pazīt sugas un skaidri zināt, kādā veidā šos resursus iespējams saglabāt un neapdraudēt.

Veģetācija – resurss, kurš atkarībā no gadalaika spēcīgi ietekmē ainavas izskatu. Īpaši nozīmīgas ir endēmiskās sugas, kuras atrodamas konkrētā vietā. To ģeogrāfiskā teritorija ir ierobežota – tās nepastāv ārpus šīs specifiskās zonas. Ģeogrāfiskās teritorijas lielums var būt atšķirīgs, sākot no īpašas populācijas līdz pat provinces, valsts vai pat lielākas teritorijas izmēriem.

Ūdens resursi – upes, ezeri, citas ūdenstilpnes. Hidrogrāfiskā tīkla elementi, kuri dabas videi pievieno vērtību, pārveido dzīvi (floru un faunu) konkrētā teritorijā.

Vietas ar zinātnisku nozīmi – teritorijas ar īpašām iezīmēm, kuras izraisa zinātnieku interesi.

(Avots: http://aurora.turiba.lv/training/LV/CT_module_LV/Part_131.htm)

1. Kādi konkrēti katras vides elementa grupas piemēri atrodami tuvākajā apkārtnē?
2. Kas līdzīgs un atšķirīgs vides elementiem, kas piesaista tūristus un vietējos iedzīvotājus? Ja nepieciešams, saraksts jāpapildina.
3. Atbilstoši grupas uzdevumam atlasīt konkrētus piemērus (piemēram, ūdens resursi – ezeri, upes).
4. Grupā izstrādāt kritērijus vides objektu raksturošanai. Kritērijiem jābūt izmērāmiem un salīdzināmiem, optimālā skaitā (4–5).
5. Izmantojot interneta un citus resursus, izveidot 10–20 apkārtnes vides elementu (objektu) pasēs.
6. Apkopot informāciju, ja iespējams, nosakot pēc katra kritērija nozīmīgāko (mazāk nozīmīgāko) objektu (piemēram, dziļākais un seklākais ezers).
7. Par galvenajiem secinājumiem informēt pārējo grupu pārstāvjus.

II. Izmantojot atgādes par anketu/aptaujū veikšanas ieteikumiem (piemēram, <https://www.visidati.lv/advice/>), arī atgādes par interviju veikšanas sadaļu „Process” – par intervējamā attieksmes fiksēšanu, divatā veikt aptauju par dabas nozīmi vietējo iedzīvotāju dzīvē (ētiskais, estētiskais (sadzīviskais) un saimnieciskais aspekts).

SR. Zina, kas ir aptauja un intervija, prot plānot, mērķtiecīgi sagatavot jautājumus un, atbildīgi sadarbojoties ar grupas biedru, cieņpilni uzklaut un reaģēt uz intervējamā sniegto informāciju.

1. Saskaņojot ar citām grupām, noteikt aptaujājamo cilvēku loku (aptaujas veikt kādā iestādē, pasākuma laikā vai citādi).
2. Vienoties par jautājumiem, uz ko būtu jāsaņem atbildes. Tiem jābūt saprotamiem un atbildamiem, jāvirzās uz mērķi – dabas nozīme vietējo iedzīvotāju dzīvē, jāievēro ētikas normas. Jāizmanto informācija par vides elementu grupām, bet var pievienot arī citas grupas, piemēram, klimatu.
3. Veikt aptaujāšanu, datus apkopojot un sakārtojot pārskatāmā formā.
4. Par galvenajiem rezultātiem informēt klasesbiedrus.

III. Izmantojot iepriekš apgūtās intervēšanas prasmes, intervēt uzņēmēju par dabas vides nozīmi uzņēmējdarbībā.

SR. Sadarbojoties ar grupas biedru un intervējamo, prot iegūt informāciju un izdarīt secinājumus par dabas vides ietekmi uzņēmējdarbībā.

1. Sadarbojoties ar citiem skolēniem un skolotāju, izvēlēties intervējamo uzņēmēju vai pakalpojumu sniedzēju, kura uzņēmējdarbība varētu būt saistīta ar lokālo dabas resursu izmantošanu.
2. Sagatavot jautājumus, arī izmantojot atgādnē „Intervija” ieteiktos, par to, kādā veidā uzņēmuma darbībā tiek izmantoti vides resursi (izejvielas; palīg faktors: ūdens, gaiss/piesārņojums; uzglabāšana; transportēšana u. c.).
3. Veikt interviju un tās transkriptu.
4. Uzrakstīt ar piemēriem pamatotu atzinumu par dabas resursu nozīmi konkrētajā uzņēmumā, cenšoties atbildēt uz jautājumu, vai nozīme uzņēmumā ir maznozīmīga, svarīga vai nepieciešama.
5. Informēt klasesbiedrus un kopīgi pārrunāt, kuru nozaru attīstībai vietējā vide ir vislabvēlīgākā.

IV. Pēc noteiktiem kritērijiem analizēt un salīdzināt normatīvajos aktos noteiktos vides elementu aizsardzības principus.

SR. Izmantojot ētikas kodeksa, likuma un noteikumu piemēru, noskaidrot normatīvā akta uzbūves principus un sastāvdaļas; prast atrast līdzīgu un atšķirīgu, prast secināt normatīvā akta izveidošanas pamatojumu un ieviešanu.

Skaidro, ar ko ētikas kodekss atšķiras no likuma vai noteikuma; saskata un skaidro dabas resursu samērīgas saglabāšanas vajadzību; saista zināšanas un prasmes, lai izstrādātu ētikas kodeksu.

1. Grupā analizēt skolotāja piedāvātos normatīvos aktus pēc dotajiem kritērijiem.

2. Izvērtēt galvenās normatīvo aktu (likums, noteikums, ētikas kodekss) atšķirības.
3. Apkopot secinājumus.

V. Izmantojot informāciju par ētikas kodeksa īpatnībām (tajā nav akcentēta sodīšana, bet balstīšanās uz katra indivīda apzinīgumu) un iepriekšējās darbības gūto izpratni par vides nozīmi vietējās kopienas dažādās dzīves jomās, izstrādāt vietējās vides aizsargāšanas ētikas kodeksu (noteikumus).

SR. Izmantojot sadaļā „Dabas vide” uzzināto un apgūto, prast izveidot lokālās vides aizsargāšanas noteikumus; saprast normatīvā akta izveidošanas un pieņemšanas nepieciešamību sabiedrības iesaistīšanā.

1. Izmantojot iepriekš noskaidrotās noteikumu pazīmes (kritērijus), izveidot vietējās vides aizsargāšanas noteikumus.
2. Sadarbojoties ar skolotāju un klasesbiedriem kritēriju izstrādē, prezentēt tos klasē, ja iespējams, arī vietējā kopienā.

Atgāde/stratēģijas. Intervija

	Ko darīt?	Kāpēc?
Vispārējie ieteikumi		
Sagatavošanās	<p>Sarunā tikšanos.</p> <p>Informē par intervijas tēmu un nolūku.</p> <p>Pārsūtīt/atgādi iepriekšējā dienā.</p> <p>Brīdini, ka interviju vēlēšies ierakstīt.</p> <p>Sagatavo un pieraksti galvenos jautājumus, pārdomājot arī iespējamus papildjautājumus.</p> <p>Izvēlies un vienojies par ērtu, drošu, abām pusēm pieejamu un pieņemamu intervijas vietu.</p>	<p>Lai dotu iespēju intervijas sniedzējam pārdomāt.</p> <p>Jo situācija var mainīties (darba apstākļi, veselības problēmas).</p> <p>Runas laikā pierakstot atbildes, tās var būt neprecīzas.</p> <p>Ne visi runātāji ir gatavi plūstoši stāstīt. Vajadzīgs, lai runātājs stāstītu tieši to, ko vēlies noskaidrot.</p> <p>Intervija darba vai trokšņainā sabiedriskā vietā traucē koncentrēties.</p>
Dati	<p>Nepārkāpjot personas datu aizsardzības nosacījumus, noskaidro un pieraksti informāciju par intervējamo, kas attiecināma un būtiska saistībā ar intervijas tēmu.</p> <p>Respektē nevēlēšanos sniegt privātus datus.</p> <p>Pieraksti intervijas norises vietu, datumu, laiku un ilgumu.</p>	<p>Ja intervijas temats ir saistīts, piemēram, ar izglītības tēmu, tad svarīgi zināt intervējamā izglītību, bet tematā par iepirkšanās paradumiem šai informācijai ir tikai pakārtota nozīme.</p> <p>Vērtējot sniegtās atbildes (īpaši pēc kāda laika), dažkārt būtiska nozīme ir kontekstam (piemēram, krīze saimniecībā, produkcijas realizācijai nepiemērots gadalaiks), jo tas var ietekmēt gan atbildes, gan arī secinājumus.</p>
Process	<p>Ja iespējams, strādā sadarbojoties.</p> <p>Ar intervējamā piekrišanu veic audio vai video ierakstu.</p> <p>Pieraksti uz lapas atslēgas vārdus.</p> <p>Fiksē pierakstā emocionālo reakciju (piemēram, sarauc pieri, ilgi domā, aizdomājas, smaida, sakrusto rokas).</p> <p>Veic intervijas transkriptu: pāraksti teikto lasāmā veidā, pievienojot piezīmes par emocionālo attieksmi.</p>	<p>Divatā iespējams vieglāk izdarīt visu nepieciešamo (sekot ierakstam, uzdot jautājumus un papildjautājumus, novērot intervējamā emocionālo attieksmi).</p> <p>Lai ierakstā vieglāk atšifrētu atbilžu secību un varētu atzīmēt intervējamā reakciju (ja intervija netiek filmēta).</p> <p>Intervējamā ķermeņa valoda vēsta par emocionālo attieksmi.</p> <p>Pieraksts ļauj labāk saprast, pārskatīt un uztvert galveno.</p>

	Ko darīt?	Kāpēc?
Ieteikumi intervijas organizēšanai par uzņēmuma saistību ar novada resursiem		
Intervējamais	Kāda saistība ar uzņēmumu (vadītājs, īpašnieks)? Vai paša dibināts uzņēmums? Kāda bija motivācija, to dibinot?	

Pārvalde

Mērķis: pētījumos balstīta pilsoniskā līdzdalība.

Galvenās prasmes: nostiprināt pētnieciskās darbības pamatus, kur skolēni izvirza pētāmo problēmu un analizē nepieciešamo informāciju, veic darba plānošanu, kā arī informācijas un avotu atlasīšanu, kura nepieciešama pilnvērtīgam pētījumam.

Skolotājiem

Kāpēc šis temats ir būtisks?

Skolēni iegūst zināšanas par novada pārvaldes īpatnībām un struktūru, vēsturisko attīstību, administratīvo iedalījumu, kartogrāfiju un saimnieciskās darbības izmaiņām. Nozīmīga loma ir rast izpratni par katra indivīda lomu novada saimnieciskajā un pārvaldes darbībā.

Ko skolēni jau apguvuši?

Pārvaldes sadaļā skolēni izmanto iepriekšējos kursā „Novadu mācība” izpildītos darbus, kuri veikti, apgūstot mācību tēmas par dabas, kultūrtelpas un cilvēka nozīmi novada kontekstā. Iepriekš, apgūstot sociālās un pilsoniskās jomas kursu, skolēni ir nostiprinājuši zināšanas par sabiedriskajiem, ekonomiskajiem un politiskajiem procesiem, kas palīdz izprast pārvaldes nozīmi un ekonomiskos procesus. Skolēni ir iepazinušies ar varas un indivīda attiecībām dažādos laikmetos un reģionos.

Ko skolēni apgūs šajā tematā?

Temata apgūvē skolēni pilnveidos izpratni par novada administratīvo iedalījumu dažādos laika periodos, pārvaldes izmaiņām un struktūru, kā arī novada iedzīvotāju nodarbošanās specifiku, izmaiņām un mūsdienu tendencēm.

Veidojot pētījumu, skolēni attīstīs zinātniski pētniecisko kompetenci, analizējot trūkstošo informāciju, izmantos pieejamos avotus un izdarīs pētnieciskos secinājumus.

Kops patstāvīgas izziņas iespējas, atrodot problēmas un veicot izzinošu darbu šo jautājumu risināšanā.

Padziļinās zināšanas mācību kursā, strādājot ar konkrētu problēmu, pētījuma darbu vai portfolio, kura formu nosaka skolotājs.

Iegūs un nostiprinās prasmes salīdzināt savu un citu viedokli par pētāmo jautājumu, izsakot un aizstāvēt savus uzskatus un attieksmi pētījumā un mutiski.

Sasniedzamie rezultāti

Jaunrade un uzņēmējspēja – skolēns, raugoties uz situāciju ar interesi un no dažādiem skatpunktiem, pamana jaunas iespējas un piedāvā dažādus, oriģinālus risinājumus, proaktīvi meklē iespējas uzlabot savu un citu

dzīves kvalitāti, prot vadīt procesu no idejas radīšanas līdz īstenošanai.

Tēmai „Pārvalde” ir trīs sadaļas, kuras var izmantot kā pētījuma apkopjošo vadmotīvu.

Administratīvais iedalījums, pārvaldes struktūra vai tradicionālie nodarbošanās veidi un to transformācija jeb izmaiņas dažādos laika periodos.

Administratīvais iedalījums (no senatnes līdz mūsdienām).

(Turpmāk tiek piedāvāti vairāki varianti temata apguves izvēlei)

A variants. Kartogrāfiskais pētījums par robežām, nosaukumiem, iedzīvotāju statistiku.

Darbojoties ar kartēm par pilsētas, rajona robežām vai citiem pieejamiem vēsturiskās situācijas avotiem, noskaidro izmaiņas robežās un kartēs (vēsturiski un mūsdienās tiek analizēts pagasts, novads vai jebkurš cits administratīvais punkts).

Iespējas strādāt ar jau iepriekš pētītiem objektiem, pēc piedāvātajiem kritērijiem atrod kultūras pazīmes, objektus, tradīcijas, kuras raksturo kādu konkrētu iedzīvotāju grupu – latviešus, krievus, vācbaltiešus, ebrejus, čigānus, baltkrievus u. c. Darbojas ar 20. gs. statistikas materiālu.

Pārvaldes struktūras darbība dažādos periodos.

B variants. Analizē ekonomisko situāciju, attīstības perspektīvas, „veiksmes stāstus” un saimniekošanas veidus.

Pētījumā iespējams analizēt novada atpazīstamos produktu ražotājus. Tie var būt ne tikai šodienas, bet arī vēsturiskajā kontekstā saskatāmie ražošanas veidi un ražotāji, nodarbošanās veidi. Šeit iespējams pētīt lauksaimniecības, industriālās attīstības un mūsdienu saimniekošanas tendences un piemērus. Viens no piemēriem ir dzelzceļa attīstība un mūsdienu mantojums.

Izsekot, kā pārvalde un vara ietekmējusi kāda objekta vēsturisko attīstību. Šādam pētījumam varētu būt jau iepriekš sagatavots materiāls, video, eseja vai cits izstrādātais materiāls programmas ietvaros, kuru skolēns turpina izstrādāt un pilnveidot. (Pilsētā iespējas izvēlēties – iela, industriālās attīstības piemēri, baznīca vai pilsētas laukums, kuram ir savi laikmeta atspoguļojumi. Šeit var veidot īso kolāžu – baznīca un laikmeti (pārbūves, režīmu ietekmes, karu sekas, mūsdienas)).

Ar pētījumu varētu veicināt un iesaistīties pilsētas/novada iedzīvotāju sabiedriskajās aktivitātēs, konkrēta objekta sakopšanā, vides uzlabošanā.

C variants. Izveidot novada sociālo tīklu seju. Analizēt, kā interneta vidē atspoguļojas pilsēta, novada problēmas, aktualitātes un citi aktuālie jautājumi. Pētīt vietnes. Ko raksta sociālie tīkli, kādas ir atsauksmes un komentāri? Kā tiek atspoguļoti notikumi un kāda ir to analīze?

Tradicionālie nodarbošanās veidi un to transformācija.

D variants. Novadnieka tēls. Balstoties uz dažādiem informācijas avotiem, veido novadnieka tēlu dažādos laikmetos.

Piemēram: zvejnieks, Rīgas tirgotājs, ormanis un citas profesijas vēstures gaitā, 21. gs. rīdiniēks un viņa šodienas vieta sabiedrībā un ekonomikā. Sava novada vai pagasta raksturīgais tēls.

E variants. Novada atpazīstamība pasaulē. Veic sociālekonomisko pētījumu, kas ir novada atpazīstamības elementi pasaulē – produkcija, kultūras pasākumi, vides elementi, biznesa idejas, ideju tirgus u. c.

Ceļvedis skolotājam

<p>Pētījuma mērķis</p> <p>Izmantojot šajā kursā iepriekš mērķtiecīgi gatavotos materiālus, veidot projektu, kurš materializējas projekta darbā, pētījumā, portfolio vai arī video filmā. Meklēt novada uzņēmējdarbības iespējas, sadarboties projekta ietvaros ar citiem novadniekiem, saskatīt mērķus un iespējas līdzdarboties novada attīstībā, izmantot digitālās prasmes un iespējas, veidojot kvalitatīvu pētījumu ar ilgtermiņa jēgu.</p> <p>Mācēt plānot darba procesu. Tabulas plānojums ir kā piemērs darba struktūrai, kuras termiņa un apjoma korekcijas ir nosakāmas, izvēloties tematu, izmantojot iepriekš sagatavotos un apgūtos materiālus.</p> <p>Prasmes</p> <p>Atlasīt, analizēt informācijas avotus.</p> <p>Veikt pētījumu.</p> <p>Skaidrot politiskās situācijas ietekmi kultūrā, izmantojot konkrētus piemērus.</p> <p>Portfolio izveide pēc skolotāja izvēlētās darba metodes.</p>	
<p>Stundu plānojums: 17 stundas, no tām pētījuma izstrādei 8 stundas (stundu skaita plānojuma korekcijas iespējamās atbilstoši plānotajam darbam un darba apjomam)</p>	<p>Variants izvēlētajai tēmai – „Novada atpazīstamība pasaulē”.</p> <p>Kā piemērs – „Raunas atpazīstamība pasaulē”.</p>
<p>1. Tēmas izvēle un darba plānojums</p>	<p>Temata izvēle un mērķi – kultūras pieminekļi, saimnieciskā darbība, uzņēmumi, produkti, cilvēkresursi, pasākumi, svētki, sociālo tīklu resursi utt. Skolēns izvēlas noteiktu virzienu savam pētījumam un formulē mērķus un uzdevumus.</p> <p>Kā piemērs – Raunas uzņēmumi un uzņēmēji. Kādi ir ražotāji? Kādi produkti tiek ražoti novadā? Uzņēmēju sadarbība, atpazīstamība un aktivitāte novadā, Latvijā, Eiropā, pasaulē. Piemēram, fabrika „Rauna” (pieejams: https://rauna.lv/novada/pasaules-meroga-atziniba-vietejiem-meistariem/).</p>
<p>2. Materiālu izpēte un apkopošana (statistika, literatūra, kartogrāfija, foto, gleznas un citi vizuālie materiāli)</p>	<p>Veidojot pētījumu, iespēja ielūkoties pagātnes novada ražošanas tradīcijās un šodienas virzienos. Resursi, izejmateriāli, cilvēku iniciatīva, dabas ietekme un nozīme. Vai uzņēmumi ir pēdējo gadu biznesa jaunrade vai ar senām tradīcijām? Firmu, uzņēmumu vizuālie tēli, vietnes, logo un citi atpazīstamības elementi. Uzņēmumu atpazīstamība ārpus novada, starptautiskajās izstādēs utt.</p>

3. Aculiecinieku aptaujas, intervija – mutiskā vēsture	Iespēja iekļaut pētījumā kāda uzņēmēja interviju. Noskaidrot biznesa idejas dzimšanu, pēctecību (mantojums no padomju gadiem, senākas ražošanas un lauksaimniecības tradīcijas), uzņēmuma attīstības vēsturi.
4. Ekspertu piesaistīšana. Viedokļu analīze – mūsdienu pieejamie resursi interneta vidē, sociālie tīkli, bibliotēkas, ziņu portāli	Biznesa idejas, uzņēmuma atpazīstamība novadā, dalība pasākumos, vietņu analīze, prese, plakāti, vizuālie avoti, uzņēmēju privātie arhīvi, novadnieku viedoklis, sociālo tīklu atsauksmes, konkurentu viedoklis utt.
5. Satura izklāsta plānojums	Izveido pētījuma izklāsta plānojumu. Apjoms, struktūra. Ja izvēle ir video vai cita veida darbs, tad iespējams scenārijs vai cita veida atbilstošs saturs. Uzņēmuma nozīmīgums, aktualitāte. Vai uzņēmums (uzņēmumi) ir atpazīstams ārpus novada?
6. Avotu izvēle, kritika un interpretācija	Veicot pētījumu, atlasa avotus un informāciju, kura nepieciešama tēmas izklāstam un problēmas atspoguļojumam loģiskā secībā.
7. Darba noformējums un prezentācija	Veidojot darbu, ievēro skolotāja norādes. Pētījums projekta darba apjomā (noteikts lappaspušu skaits).
8. Projekta darba iespēju izvērtēšana	Projekta darbs – pētījums, video vai cita veida rezultāts var būt nozīmīgs ieguldījums novada mūsdienu attīstības fiksācijā un iespējamās interpretācijas turpmākajai attīstībai un novada atpazīstamībai. Pētījumi var būt labs papildu materiāls vietējiem muzejiem vai bibliotēkām.

Pielikumi

1. pielikums.

Specializētā kursa „Novadu mācība” plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti

Sociālās un pilsoniskās mācību jomas plānotie sasniedzamie rezultāti optimālajā apguves līmenī

- 1.3. Diskutē un vada diskusiju par taisnīgumu, tiesiskumu un mūsdienu ētiskajām problēmām, piedāvā to risinājumus, izmantojot dažādas jēdziena „cilvēks” interpretācijas. Reflektē par cilvēces rašanās procesu un formulē 21. gs. tendences to skaidrojumos.
- 1.6. Izmantojot piemērus no pagātnes un tagadnes, diskutē par nacionālās identitātes lomu valstiskās identitātes veidošanā, valstsgribas, valstiskuma un nepārtrauktības stiprināšanā.
- 2.4. Izsaka un pamato viedokli par savu ideoloģisko pārliecību un iesaistīšanos gan politiskās, gan pilsoniskās aktivitātēs, tai skaitā analizē partiju grupu Eiropas Parlamentā ideoloģiskās un interešu atšķirības. Diskutē par leģitimitāti un demokrātiskām vērtībām, Latvijas pilsoniskās sabiedrības veidošanos un attīstību.
- 2.5. Analizē ekonomikas izaugsmes rādītājus un dažādus labklājības mērus, tiesisko regulējumu un ekonomikas virzītājspēkus, lai izskaidrotu valsts attīstības līmeni Latvijā un veiktu starpvalstu salīdzinājumus konkrētā laikposmā.
- 2.13. Vērtē teritoriālo izmaiņu un sabiedrības modernizācijas ietekmes, lai skaidrotu globalizācijas procesa attīstību, cēloņus, sekas un pārnacionālu organizāciju lomu ekonomisko un politisko jautājumu risināšanā.
- 4.1. Meklē un atrod kopsakarības starp notikumiem dažādos vēstures periodos un sabiedrībās, skaidro, ka vērtības laika gaitā var mainīties un kā tās ietekmē aktuālu lēmumu pieņemšanu. To darot, analizē dažādu pretrunīgu vērtību līdzāspastāvēšanu, meklē kopējās ētiskās vērtības dažādās kultūrās, reliģiskajās tradīcijās.
- 4.3. Iesaistās kultūrvēsturiskā mantojuma kopšanā un saglabāšanā, piedāvā ieteikumus citām iespējamām, ar kopšanu un saglabāšanu saistītām aktivitātēm.
- 5.3. Salīdzina dažādu „stāstītāju” vēstures stāstus par vieniem un tiem pašiem notikumiem un pamato, ka vēstures stāsts ir vienlaikus vienots un atšķirīgs dažādos līmeņos – lokālajā, nacionālajā, reģionālajā, eiropiskajā un globālajā.
- 5.4. Pēta vēsturisko notikumu daudzveidību lokālajā, nacionālajā, Eiropas un pasaules līmenī, to cēloņsakarības, analizējot sabiedrības attīstības procesus.
- 5.6. Izvērtē faktus par nācijas vēsturi, lai pamatotu, ka ikvienai nācijai ir savs vēstures stāsts par „kopīgo pagātņi”.
- 6.1. Salīdzina informācijas avotu daudzveidību pēc noteiktiem kritērijiem, nosaka to uzticamību. Apkopo šo informāciju un secina. Izmanto uzticamos avotos gūto informāciju saviem mācību mērķiem.

6.2. Atšķir zinātniskās izziņas formas no zinātnes alternatīvām, kritiski izvērtē avotus, interpretē faktus un vispārina teorētisko pamatu, lai iegūtu patiesu informāciju un radītu jaunas zināšanas.

6.3. Izmanto falsificētas informācijas pārbaudes kritērijus un metodes, analizē mediju saturu un tajā atšķir faktus, atpazīst manipulāciju un izplatītākās loģikas kļūdas.

6.4. Analizē viedokļu līderu komunikāciju virtuālajā (digitālajā) telpā un laikā, lai vērtētu izvēlētās komunikācijas kultūras ietekmi uz sociālajiem procesiem un indivīda paradumiem.

6.5. Sadarbojas, apgūstot prasmes objektīvi analizēt informāciju komunikācijā, veido deduktīvus un induktīvus spriedumus, praktiski izzina uztveres un vērtēšanas prasmju nozīmi informācijas apstrādē.

Sociālās un pilsoniskās mācību jomas plānotie sasniedzamie rezultāti augstākajā apguves līmenī

1.9. Analizē sabiedrības noslāņošanos un sociālās mobilitātes iespējas dažādos laikos un vidēs. Saistot ar personisko pieredzi, modelē lokālo un globālo procesu ietekmi uz dažādiem sabiedrības slāņiem/grupām.

2.2. Izvērtē pārvaldes un labas pārvaldības nepieciešamību, sabiedrības iesaisti un konsultāciju procesu, salīdzina sociālo partneru (darba devēju un arodorganizāciju) dialoga iespējas, lai salāgotu divu pušu – darba devēju un darba ņēmēju – intereses, izstrādā sociāli atbildīgas iniciatīvas, ņemot vērā sociālās, politiskās un ekonomiskās problēmas sabiedrībā.

3.7. Analizē dažādu saimniecības nozaru un uzņēmumu attīstības iespējas, izvērtējot konkurētspēju, nepieciešamos resursus un attīstības priekšnoteikumus, nosaka iespējamos riskus un izstrādā priekšlikumus to novēršanai.

3.8. Argumentē cilvēkresursu nozīmību uzņēmējdarbībā, raksturo galvenās cilvēkresursu vadīšanas darbības uzņēmumā un to atšķirības dažādu nozaru uzņēmumos. Analizē dažādu paaudžu darbinieku motivējošos faktorus.

5.9. Prognozē iedzīvotāju skaita izmaiņu dinamiku pašvaldībās, valstīs vai reģionos, izvērtējot dažādu dabisko pieaugumu ietekmējošo faktoru nozīmi, un izmanto demogrāfiskās pārejas teoriju un demogrāfiskos rādītājus, veidojot kartogrāfiskos materiālus.

Kultūras un pašizpaušmes mākslā mācību jomas plānotie sasniedzamie rezultāti optimālajā apguves līmenī

2.4. Izzina klātienē un pēta Latvijas kultūras daudzveidību, analizējot kopīgo un atšķirīgo Latvijas materiālajā un nemateriālajā kultūras mantojumā (piemēram, kultūrvēsturisko novadu, tautu, kopienu kontekstā). Argumentē, kāpēc konkrēti kultūras artefakti tiek atzīti par kultūras mantojumu. Reflektē par sev nozīmīgo kultūras mantojumu.

2.7. Saskata kopsakarības starp vienaudžu mākslinieciskās jaunrades aktivitātēm un mūsdienu, kā arī tradicionālajiem kultūras artefaktiem, kultūras varoņiem, zīmēm un simboliem, rituāliem, svētkiem, Latvijas reģionu kultūras vērtībām (piemēram, Latvijas kultūrvēsturiskie novadi, latgaliešu, lībiešu un suitu kultūrtelpa).

2.10. Komentē kultūras un mākslas praksē pieredzēto, piederības izjūtu savai dzīvesvietai un kultūrvēsturiskajam novadam, prezentē savu kultūras piederību un, diskutējot grupā, kritiski reflektē par kultūras nozīmi savas un vienaudžu identitātes veidošanā.

2. pielikums. „Novadu mācība” programmas parauga izvērtējums

“Mēs saprotam sevi tikai garajā apkārtceļā, kas ved caur kultūras liecībās uzkrātajām zīmēm.”

(Žans Pols Rikērs)

„Novadu mācība” programma piedāvā iespēju ar formālās un neformālās izglītības palīdzību veidot zināšanās, prasmēs un caurviju kompetencēs balstītu iespēju katram izglītojamajam kļūt par zinošu un prasmīgu savas kultūrtelpas pazinēju, kopēju un līdzveidotāju.

Programmas mērķi ir vērsti uz ilgtermiņa rezultātiem – katra audzēkņa piederības sajūtas savai dzīves vietai, vietējai kopienai un plašākam kultūras areālam stiprināšanu, kas balstīta:

- savas apkārtnes ievērojamu cilvēku un viņu veikumu izpētē, ņemot vērā, ka atšķirīgās vēsturiskās situācijās un laikmetos vienu un to pašu personību var vērtēt atšķirīgi; dzīves vides un cilvēka mijiedarbības un savstarpējās ietekmes apzināšanā, izpētot cilvēku rīcību, ieradumus un vērtības sadzīvē, darba vidē un svētku situācijās;
- apkārtējās dabas vides iepazīšanā, apzināšanā un tās vērtības izpratnē, ņemot vērā, ka daba ir būtiska kultūrainavas daļa, kas saudzējama un kopjama, un kādas ir nākamo paaudžu intereses;
- kultūras mantojuma un tradīciju izzināšanā, tos uztverot kā dialoga partneri savas vērtību pasaules un dzīves kvalitātes veidošanā, vienlaikus rūpējoties par kultūras daudzveidības un niansēm bagātās lokālās kultūras klātbūtni kopīgajā kultūrtelpā, tādējādi nodrošinot kultūrtelpas unikalitāti un savdabību;
- jaunu radošuma lauku atklāšanā, iepazīstot tuvākas un tālākas apkārtnes inovatīvās saimniecības, ražošanas un dzīves kvalitātes uzlabošanas metodes, kas ir draudzīgas videi un ņem vērā ne tikai ekonomiskus, bet arī antropoloģiskus un vides apsvērumus.

Programmas veiksmē ir demokrātisks, starpdisciplinārs skatījums uz cilvēku, kultūrtelpu, dabas vidi un sociumam raksturīgām, vēsturiski mainīgām pārvaldes formām to savstarpējā mijiedarbībā dažādos vēstures attīstības periodos.

Programmas viens no virsuzdevumiem ir tolerances izkopšana, veidojot sevī spēju ar cieņu izturēties pret atšķirīgām vērtībām un pasaules redzējumiem, vienlaikus veidojot stabilu, argumentos, zināšanās un reālā rezultatīvā kultūrvides iepazīšanas un kopšanas darbībā un kopienas kopīgos emocionālos piedzīvojumos balstītu, ilgtspējīgu vērtību sistēmu, kur patriotisms kā īpaša lojalitātes forma ir klātesošs.

Programmā iestrādāts optimāls teorētisko un praktisko zināšanu līdzsvars, liekot akcentu uz praktisku darbošanos kultūrvides iepazīšanā un pilnveidošanā, vienlaikus lietojot kritisko domāšanu savas un līdzcilvēku rīcības un viedokļu izvērtējumā.

Programma paredz:

- līdzdalību lauka pētījumos, veicot novērojumus, intervijas un dokumentējot dažādas norises;
- dažādu vēstures avotu studijas un to salīdzināšanu;
- zinātniskās izziņas, praktiskā darbībā gūtas pieredzes un mākslinieciskā jaunradē gūtu atziņu salīdzināšanu;
- iegūtās informācijas prezentēšanu dažādām mērķgrupām;
- zināšanu pārnesi un argumentētas diskusijas.

Vienlaikus programmas ietvaros paredzēta praktiska darbošanās, kas izkopj pilsonisko līdzdalību:

- savas apkārtējās vides kopšana;
- tradīciju mantojuma saglabāšana un tālāknodošana;
- kultūrtelpai raksturīgo svētku izziņāšana, sagatavošana un svinēšana;
- kopienai aktuālo saimniecisko aktivitāšu radoša attīstīšana.

Programmas apgūvē sasniedzamie rezultāti salāgoti ar:

- sociālās un pilsoniskās mācību jomas plānotajiem sasniedzamajiem rezultātiem;
- kultūras un pašizpaušmes mākslā plānotajiem sasniedzamajiem rezultātiem.

Kursa programma, kas apkopo tematu „Cilvēks”, „Kultūrtelpa”, „Dabas vide” un „Pārvalde” izvērsumu viena etnogrāfiskā novada jeb vēsturiskās zemes ietvarā, ir atvērta katra pedagoga radošam lietojumam, to pielāgojot savas kopienas un kultūrtelpas iespējām, attīstības stratēģijām, audzēkņu interesēm, talantiem un mantotajām vērtībām, turklāt ņemot vērā, ka attīstība nav sinonīms ekonomiskai izaugsmei, bet nozīmē iespēju sekmēt kopienas intelektuālo, emocionālo, morālo un garīgo labklājību un dzīves kvalitāti.

Programmas „Novadu mācība” temati, to izvērsums un attīstības perspektīvas

Temats „Cilvēks” aktualizē jautājumus par cilvēka vietu pasaulē, to aplūkojot trīs dimensijās, katrā no tām īpaši izceļot kādu uzdevumu tipu, lai sasniegtu plānoto gala rezultātu.

1. dimensija – cilvēks un vide – dažādu vēstures avotu izpēte, informācijas apkopojums, savāktās un apgūtās informācijas prezentācija; dažādu skatpunktu salīdzinājums, argumentēta diskusija:

- cilvēka saistība ar vidi vēsturiskā skatījumā, dodot iespēju sistematizēt dažādos vēstures kursus apgūtās zināšanas, attiecinot tās uz tuvāko apkārtni;
- priekšstats par mājvietu (pajumti) kā būtisku kultūras tehnosu, tās izmaiņām vēstures gaitā, īpaši pievēršoties dažādām būvēm, tai skaitā sakrālām, kā laikmeta un dzīvesveida liecībām;

- cilvēka nodarbošanās, saimnieciskā darbība un tās izmaiņas mijiedarbībā ar vidi un vēsturi.

2. dimensija – ievērojami cilvēki tuvākā un tālākā apkārtnē – morālfilosofisks skatījums uz cilvēka dzīvi, tās uzdevumiem, nozīmīgiem veikumiem, nozīmīguma kritērijiem dažādos mērogos, diskusijas par cilvēciskas dzīves mērķiem, to īstenošanas stratēģijām, taktiskiem risinājumiem un vēsturisko ietekmi dažādos mērogos (lokāli nozīmīgs veikums, valsts mēroga sasniegums, starptautiski atzīts sasniegums).

3. dimensija – cilvēks starp ikdienu, darbu un svētkiem; svētki kā īpaša kultūras forma cilvēciskas pasaules radīšanai, to saistība ar dažādu sabiedrības grupu vēsturisko pieredzi, kultūras mantojumu un priekšstatiem par svētku svinēšanas nozīmi sociuma kārtības uzturēšanā un periodiskā atjaunošanā. Ļoti pamatīgi un izvērsti izstrādāts svētku izziņas modelis, ieteikums papildināt ar praktisku kāda gadskārtu svētku modeļa iedzīvināšanu savas kopienas ietvaros.

Konkrētais programmas piemērs attiecināts uz Latgales etnogrāfisko novadu, piedāvājot plašu ieskatu vietējo plašsaziņas līdzekļu publikācijās, norādot uzticamus zinātniskās izziņas rezultātus publikācijās un ieskatu reģionālo bibliotēku krājumos. Avotu un literatūras saraksts papildināms, ņemot vērā katra programmas iedzīvinātāja konkrētos apstākļus, pieejamos resursus, intereses un programmas iedzīvināšanās mērķus. Šis programmas tematiskais loks pielāgojams citu etnogrāfisko novadu – Vidzeme, Zemgale, Sēlija, Kurzeme, Rīga – specifikai, kas ir programmas pilnveides nākamais solis.

Temats „**Kultūrtelpa**” pievēršas vienam no kursa „Novadu mācība” atslēgas vārdiem. Nemēģinot iesaistīties padziļinātās akadēmiskās diskusijās par jēdzienu kultūra un telpa plašo nozīmju spektru, programma aicina kultūrtelpu uztvert kā reālu kompleksu kultūras izpausmju kopumu, kam ir nosacītas telpiskas robežas (piemēram, suitu kultūrtelpa, Ziemeļlatgales kultūrtelpa), un pievērsties jautājumiem, kas nosaka kultūrtelpas unikalitāti un tās īpašo nozīmi. Kultūrtelpas jēdziens aktualizē jautājumus par materiālo un nemateriālo mantojumu kultūrtelpā, tā lomā mūsdienu kultūras procesos atcerēšanās un aizmiršanas mijiedarbībā. Kultūrtelpas jēdziens pievērš uzmanību vietai, ar vietu saistītajām kopienām, vietu raksturojošām noturīgām un mainīgām kultūras izpausmēm, kas sakņojas gan tradīcijās un mantojumā, gan mūsdienu izaicinājumos un iespējās – migrācijā, novecošanā, jaunu tehnoloģiju prasmīgā un neprasmīgā lietojumā, ilgtermiņa un īstermiņa risinājumu pretrunīgumā. Kultūrtelpas jēdziens tver un atklāj to, kas tiek aplūkots, kā tas tiek uztverts, kādi kultūras kodi darbojas šajā areālā, kā tie vēsturiski veidojušies un kā transformējušies dažādu apstākļu ietekmē. Kultūrtelpas uztverē un izpratnē iespējami dažādi ceļi – var pievērst uzmanību artefaktiem, krāsām un formām, vizuālām izpausmēm, simboliem, var kultūrtelpu aplūkot caur valodas prizmu, var pievērst uzmanību stereotipiem un dažādām inovatīvām sociālām praksēm, procesiem, kuri norisinās interaktīvi, bet pamatjautājums ir par kultūrtelpas daudzveidības uzturēšanu, nenoplicināšanu, tās veiksmīgu izmantošanu dzīves kvalitātes uzlabošanā un nacionālās kultūras daudzveidības un savdabības nodrošināšanā.

Konkrētais programmas piemērs iepazīstina ar daudzveidīgiem Vidzemes kultūrtelpas mezgla punktiem, kuru sarakstu dažādiem programmas īstenotājiem ir iespējams papildināt, pārgrupēt, bet programma iezīmē būtisku virzību kultūrtelpas iepazīšanā – saprast kultūras mantojuma artefaktu noteikšanas kritērijus, saglabāšanas motivāciju, tās izmaiņas vēsturisku apstākļu ietekmē. Novērtēt atmiņu politikas klātbūtni un ietekmi mūsdienu procesos un jēgpilni dalīties ar iegūto informāciju, apgūtajām zināšanām un prasmēm, veicinot dažādu mērķgrupu un paaudžu dialogu un pilsonisko līdzdalību. Kultūrtelpas iepazīšana, pievēršoties tās vizuālajām, muzikālajām (skaņu ainavas), valodas un simboliskajām izpausmēm, ir labs pamats dažāda veida mākslinieciskās pašizpausmes īstenošanai sadarbībā ar zinošiem tradīciju nesējiem vai talantīgiem mākslu pedagogiem. Katram programmas īstenotājam paveras iespēja atrast kādu radošas pašizpausmes lauku, kas ir būtisks ieguldījums paša personības izaugsmē un kopējās kultūrtelpas bagātināšanā.

Temats „**Dabas vide**” ir mūsdienu galvenā aktualitāte. Tā izvirzīšanās priekšplānā saistīta ar paradigmas maiņu dabas kā vērtības izpratnē, kur priekšplānā izvirzās līdzvērtīga cilvēku, dzīvnieku un augu līdzāspastāvēšana, atvēršoties no stereotipa par *Homo sapiens* kā radības kroni un priekšstata par dabu kā neierobežotu resursu avotu. (Spilgts piemērs – rakstu krājums *Daba. Cilvēks. Nākotne*. Rīga : Artterritory&Mākslas platforma, 2020.). Šīs programmas sadaļas noskaņa ieturēta jaunās paradigmas fokusā, par mērķi izvirzot izpratnes veicināšanu par dabas vides nozīmi indivīda un kopienas dzīves kvalitātes nodrošināšanā, samērojot saimnieciskās aktivitātes un saudzējošu, ilgtermiņa stratēģijā balstītu attieksmi pret dabu, kur svarīga loma ir dabai kā pašvērtībai, dabai kā kultūrtelpas elementam un dabas ritmiem kā cilvēka dzīves robežzīmēm.

Konkrētais programmas piemērs piedāvā Kurzemes dabas vides iepazīšanu, tās estētiskās, ētiskās un saimnieciskās vērtības apzināšanu, ētikas kodeksa un citu normatīvu regulējumu iepazīšanu. Šajā programmas sadaļā īpaša uzmanība veltīta pāru un grupu darbam, attīstot saziņas un sadarbības prasmes, kā arī argumentētās diskusijās izkristalizējot tās vērtības, kas nodrošina plašas sabiedrības iesaistīšanos dabas vides saudzēšanā.

Temats „**Pārvalde**” programmas ietvaros dod iespēju izprast kopienas sociālās organizācijas formas, pārvaldes struktūras un veidus vēsturiskā attīstībā, īpaši pievēršoties pilsētai kā kultūras tehnosam. Audzēkņi pēta pilsētas telpisko struktūru, zonējumu, vēsturiskās izmaiņas, iedzīvotāju struktūru un migrāciju, pilsētas kultūrtelpu vēsturiskā dimensijā un tās atspoguļojumu dažādos sociālos medijos. Programmas sadaļa īpaši pievēršas pilsētai kā saimnieciskās aktivitātes, pakalpojumu un kultūras centram, rosinot audzēkņu radošo un dizaina domāšanu, kas dod iespēju pilnvērtīgi līdzdarboties pilsētas saimnieciskajās un kultūras aktivitātēs, aktīvi iesaistīties pilsētas attīstības problēmu apzināšanā un radošu risinājumu piedāvāšanā. Konkrētā programmas sadaļa aptver Rīgas pilsētu; programmas daļa pielāgojama arī citu Latvijas pilsētu skolām, atbilstoši apkopojot informatīvos resursus. Tā secīgi attīstāma dažādu Latvijas novadu pārvaldes struktūru apzināšanā, izpētē un pilnveidē.

Māra Mellēna